Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ - ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαὸς ὑψώνεται ἅμα δείξῃ πὼς δὲ φοβᾶται τὴν ἀλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα ἔχει τοὺς φυσικούς της κανόνες. ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'. ✱ ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 24 ΤΟΥ ΦΛΕΒΑΡΗ 1908 ✱ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘΜ. 2 ✱ ΑΡΙΘΜΟΣ 284

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ALBERT THUMB. Τὸ ζήτημα τῆς νεοελληνικῆς (μετάφρ. Λέκα Ἀρβανίτη) (τέλος).
ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Ἱστορικὰ ξεγυμνώματα (συνέχεια).
ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ. Γιὰ ἕνα ἄλλο δρᾶμα καὶ μιὰ κοινωνία.
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΜΑΣ. Στὶς κόκκινες φυλλάδες τὰ σκοῦρα κιτάπια.
Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ. Ἰατρικὲς ἱστορίες διηγημένες ἀπὸ ἀρρώστους.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Σπύρος Περούλης, Μυριέλλα, Μπαλτᾶς, Τάκης Σαρακηνός.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΔΙΗΓΗΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΡΩΣΤΟΥΣ

Ἐδῶ εἶναι ἱστορίες ἀρρώστων τῆς κλινικῆς μας, διηγημένες ἀπὸ τοὺς ἴδιους· ἡ φράση τους, ἡ ἁπλὴ καὶ καθαρή, τὶς κάνει νὰ εἶναι τὸ λαϊκὸ τραγούδι τῆς ἀρρώστιας, ὅπως ὁ καθηγητής μας κ. Φωκᾶς τὶς ἐχαραχτήρισε, μ' ὅλη τὴ δυστυχία καὶ τὸν πόνο ποὺ φέρνει μαζί της, μὲ τὴ λαχτάρα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ φόβο γιὰ τὸ θάνατο. Ὡδηγημένος ἀπὸ τὴ φωτεινὴ σκέψη τοῦ καθηγητῆ ἐσύναξα τὸ λόγο καὶ τὴ φράση τους πιστά, φωνογραφικά, ὅπως φερότουν στὰ χείλη τους· ἔτσι θ[illegible] πορῇ κι' ὁ γλωσσολόγος κι' ὁ μελετητὴς νὰ ἔχῃ ἕνα καθάριο γλωσσικὸ ὑλικὸ γιὰ ποικίλες μελέτες. [illegible]πει νὰ ποῦμε ὅτι οἱ ἄρρωστοί μας δὲν εἶναι πληρωμένοι, μαλλιαροὶ ἢ Ψυχαρισταὶ κι' οὔτε κὰν ξέρουν ἂν ὑπάρχῃ στὸν κόσμο Ψυχάρης· εἶναι ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ· κι' ἂν καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς δὲν ξέρουν νὰ γράψουν μήτε τ' ὄνομά τους, μόλα ταῦτα τὸ λαϊκὸ πνεῦμα τους βρίσκεται τόσο κοντὰ στὸ ἀρχαῖο, ὅσο μακριὰ βρίσκεται τὸ πνεῦμα τῶν *πεπαιδευμένων*· ἔτσι οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ χαρακτηρίζονται, ἀπὸ τὸ ἴδιο συγγενικὸ πνεῦμα, τέκνα μιᾶς ἀδιαίρετης φυλῆς κ' ἔτσι οἱ γραμματισμένοι ξεχωρίζουν μέσα σ'αὐτοὺς σὰν κάτι ξένο ἀπ' αὐτούς, χωρὶς χαραχτῆρα καὶ χωρὶς χρῶμα. Ἔχουμε κρατημένες ἱστορίες ἀρρώστων ἀπὸ τὴν Ἐφτάνησο κι' ἀπὸ τὴ Ρούμελη, ἀπὸ τὴ Θεσσαλία κι' ἀπὸ τὴν Κρήτη, ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ κι' ἀπὸ τὴν Ἤπειρο κι' ὅλες τους ἔχουν μιὰ γλῶσσα ποὺ πλησιάζει περισσότερο στὴ γλῶσσα τοῦ Ψυχάρη παρὰ στὴ γλῶσσα ποὺ μιλοῦν οἱ δασκάλοι. Σὰ γιατροὶ ποὺ εἴμαστε κ' ἔχουμε τὴ συνήθεια ἀπὸ τὴν τέχνη μας νὰ μὴν παραδεχόμαστε λόγια παρὰ τὴν ἀπόδειξη σὲ κάθε πρᾶμα, τὶς ἱστορίες μας τὶς φέρνουμε καὶ σὰ μιὰ μαρτυριὰ στὰ ὅσα ἔγραψε ὁ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΦΩΚΑΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

καθηγητής μας κ. Φωκᾶς τὶς προάλλες στὴν «Ἀκρόπολη»· τὶς φέρνουμε ἀκόμα καὶ σὰ μιὰ διαμαρτυρία ποὺ ἔρχεται ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ λαὸ στὰ ὅσα ἀνάποδα ἀκούστηκαν τὴν προπερασμένη βδομάδα στὴ Βουλή· ὁ λαὸς λέει ἀκόμα μιὰ φορὰ μέσα στὶς ἱστορίες μας πώς, ἐξὸν ἀπὸ τὸ κοινὸ φυλετικὸ πνεῦμα ποὺ τὸν δένει, ἡ πιὸ κοινὴ σ' ὅλους γλῶσσα εἶναι, αὐτὴ ποὺ λέμε μεῖς καὶ μ' αὐτὴ μονάχα συνεννοοῦνται ἀναμεταξύ τους χωρὶς νἄχουν ἀνάγκη ἀπὸ διερμηνέα. Ἡ δοκιμὴ ποὺ κάνουμ' ἐμεῖς ἐδῶ ἂς γίνῃ καὶ σ' ὅποιο Νοσοκομεῖο τοῦ Παρισιοῦ θέλετε· ἐκεῖ μέσα, ἂν βρεθῇ ἕνας Breton ἢ ἕνας Provençal ἢ ἕνας Flammand νὰ μιλήσῃ τὴ γλῶσσα του, κανεὶς ἄλλος ὄξω ἀπὸ τοὺς πατριώτες του δὲ θὰ τὸν καταλάβῃ· καὶ τοῦτο σημαίνει πὼς μιλοῦνε *ἄλλη γλῶσσα*· καὶ τοῦτο θὰ πῇ patois· λοιπὸν δὲν ἔχουμε στὴν Ἑλλάδα patois μ' ὅσα κι' ἂν λέῃ ἡ δεσποσύνη Στεφανόπολι· τώρα, ἂν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς καθαρευουσιάνους μᾶς ποῦν πὼς δὲν καταλαβαίνουν τὴ γλῶσσα τῶν ἀρρώστων μας, ἀκόμα χειρότερα γι' αὐτούς· θὰ πῇ πὼς ξέχασαν τὴ γλῶσσα τους κ' ἔτσι ἀπόμειναν μὲ μιὰ γλῶσσα συνθηματική, κανωμένη ἀπάνω σὲ μιὰ ὑστερικὴ προσβολὴ ἀρχαιοπάθειας· ποὺ ὅσο τέλεια κι' ἂν εἶναι, ποτὲ δὲ θὰ βγῇ ὄξω ἀπὸ τὸ φιλικὸ κύκλο τους καὶ δὲ θὰ γίνῃ τῆς φυλῆς γιατὶ εἶνκι ἐνάντια μὲ τὴ φύση τῶν πραγμάτων.

Ἀλλὰ παραστρατήσαμε· σκοπός μας δὲν εἶταν νὰ δείξουμε στοὺς τυφλοὺς ποὺ εἶναι τὸ φῶς καὶ στοὺς κουφοὺς ποὺ ἡ μουσική.

Σ' αὐτὸ τὸ μαζεμένο γλωσσικὸ ὑλικὸ μπορεῖ νὰ εὕρῃ ἐνδιαφέρο ὁ γλωσσολόγος κ' ἐκεῖνος ποὺ σπουδάζει τὴ γλῶσσα μας· μπορεῖ κανένας νὰ γνωρίσῃ ποιό εἶναι τὸ καθαρὸ δημοτικὸ ὕφος, πολὺ λίγο γνωστὸ καὶ γεμᾶτο νιότη, ἐλαστικότητα καὶ δύναμη· μπορεῖ νὰ σπουδάσῃ τ' ἀμέτρητο πλῆθος τοὺς ἰδιωτισμοὺς τῆς γλώσσας, ποὺ εἶναι σὰ φανταχτερὰ χρυσοκεντητικὰ στολίδια· ἔπειτα τὸ πλούσιο τυπικὸ καθεμιᾶς λέξης ξεχωριστὰ κι' ὅλο τὸ φραστικὸ πλοῦτος. Βέβαια ἡ ἐργασία αὐτὴ θὰ εἶναι στὸ δρόμο τοῦ προορισμοῦ της, ὅταν βρεθοῦν οἱ Μαρασλῆδες ἢ οἱ κυβερνῆτες οἱ ρωτισμένοι ἀπὸ περισσότερη ἀλήθεια καὶ λιγωτερο λογιωτατισμό, ποὺ θὰ στείλουν μέσα στὴν Ἑλληνικὴ γῆς νέους φωτισμένους κ' ἐργατικοὺς νὰ ἐρευνήσουν ἀπάνω σ'αὐτὸ τὸ πρόγραμμα· νὰ γυρίσουν μέσα στὸ Ἑλληνικὸ σπίτι, ν' ἀκούσουν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ τὴ φωνή του κοντὰ στ' ἀναμμένο τζάκι καὶ νὰ γράψουν τὸ Ἑλληνικὸ λεξικό, τὴν Ἑλληνικὴ ἀνθολογία, τὶς παράδοσές του, τὶς ἱστορίες του, τὶς παροιμίες του, τὰ λυπητερά του, τ' ἀστεῖα του, τὸ ὕφος του, ὅλο τὸ πνεῦμα του, γιὰ τὸ βιβλίο τῆς Ἑλληνικῆς λαοσοφίας σὲ ὅλες τὶς ἐκδήλωσες· βέβαια τότες, ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ ὑλικό, τὸ πνευματικὸ δέντρο μας θὰ πρασινίσῃ καὶ θὰ καρπίσῃ σοφώτερο ἀπὸ τὴ σοφία του, ἁρμονικώτερο μέσα σ' ὅλους τοὺς ἀχούς του καὶ τελειοποιημένο ἀπὸ τὸν αὐτογνωρισμό.

Ἀλλὰ γιὰ μᾶς ἐδῶ ὁ πρῶτος σκοπὸς εἶναι νὰ πασκίσουμε, μὲ τὴ δύναμη αὐτοῦ τοῦ ὑλικοῦ ποὺ μᾶς δίνεται ἀπὸ τοὺς ἀρρώστους μας, νὰ καταθέσουμε τὰ πρῶτα κεφάλαια γιὰ τὴ μόρφωση μιᾶς ἐπιστημονικῆς ἰατρικῆς γλώσσας. Ἰατρικὴ νεοελληνικὴ δὲν ὑπάρχει! Ἂν ἀφαιρέσουμε λίγες ἐργασίες ποὺ ἔγιναν ἐδῶ κ' ἐκεῖ, τίποτις ἡ Ἑλλάδα δὲν ἐπρόσφερε στὴν παγκόσμια Ἐπιστήμη· μεταχειριζόμαστε κ' ἐδῶ, ἀνάλογα μὲ τὴν περίσταση, μιὰ γλῶσσα ποὺ ἐφτιάσαμε σὲ στενὸν οἰκογενειακὸ κύκλο· οἱ δασκάλοι κ' ἐδῶ ἀνασκαλέψανε στὸν Ἱπποκράτη καὶ στὸ Γαληνὸ κι' ὅ,τι βρῆκαν ἐκεῖ μέσα τὸ πῆραν καὶ κουτσὰ στραβὰ τὸ συγύρισαν καὶ μᾶς ἔκαναν ἕνα σωρὸ *ὅρους*, συχνὰ τόσο ἀλλόκοτους, ποὺ μείναμε ὁ μόνος λαὸς στὴν πολιτισμένη Εὐρώπη νὰ ἔχουμε ἰδιαίτερη ἐπιστημονικὴ γλῶσσα γιὰ τὴ γιατρική. Ἔτσι ἀποξενωμένοι, μακριὰ ἀπὸ κάθε συγκοινωνία, μὲ μικρὰ μέσα, μὲ λίγο ζῆλο γιὰ ἐργασία, βρεθήκαμε μονάδικοι στὸν κόσμο νὰ γράφουμε ἐπιστημονικὲς ἐργασίες ποὺ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὶς καταλάβῃ, ποὺ κ' ἐμεῖς ἀναμεταξύ μας δὲν τὶς καλοκαταλαβαίνουμε. Κ' ἐδῶ λοιπὸν γιὰ νἄρθῃ ἀποτέλεσμα ἔ-

χουμε ἀνάγκη ἀπὸ περισσότερη θετικότητα κι' ὀλιγώτερο φανταστικόπημα· καὶ πρῶτ' ἀρχὴ πρέπει νὰ ἔχουμε τὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ἐπιστήμη· κ' οἱ Γάλλοι μιὰ φορὰ ἔγραφαν λατινικὰ τὴ γιατρική τους, μὰ δὲν εἶναι καθόλου μετανοιωμένοι ποὺ δὲν τὴ γράφουν πλέον ἔτσι. Ἐμεῖς θὰ κάνουμ' ἐδῶ τὶς ἑτοιμασίες γιὰ τὸ δικό μας ἀναποδογύρισμα· οἱ δασκάλοι ἄλλη φορά, μέσα βαθιὰ ἀπὸ τοὺς Ἱπποκράτες καὶ τοὺς Γαληνοὺς ξέθαψαν τὴ δική τους μούμια· τὰ δικά μας μέσα δὲ θἄχουν τόσες πολλὲς ἀράχνες· ἐμεῖς θὰ ξετάζουμε τὸν ἄρρωστο καὶ θὰ γράφουμε φωνογραφικὰ ὅ,τι μᾶς λέει· σ' ἐκεῖνα ποὺ μᾶς λέει θὰ βροῦμε τὰ *συμπτώματα* κι' ἀπ' ἐκεῖνα ποὺ μᾶς λέει θὰ βροῦμε τὶς λέξες νὰ τὰ περιγράψουμε· ἡ γιατρικὴ εἶναι ὅπως οἱ Ὡραῖες τέχνες· παρασταίνει τὰ πράματα βάζοντας μέσα στὴν παράσταση τὴν ἀλήθεια τὴν ἀντικειμενική, συγυρισμένη ἀπὸ τὴν ὑποκειμενικὴ ἀντίληψη· ἐμεῖς πρῶτα-πρῶτα θὰ κάνουμε φωτογραφίες ἢ φωνογραφήματα· ἀφοῦ δοῦμε πρῶτα πῶς μιλᾶν οἱ ἄρρωστοί μας, ὕστερα ἂς βάλουμε σὲ τάξη τὴ διήγησή τους, ἂς τοὺς ἐξετάσουμε μὲ εἰλικρίνεια καὶ ἂς λέμε τί ἐκάναμε κάθε φορὰ καὶ σὲ τί ἀποτέλεσμα ἐρτάσαμε. Ἔτσι θαρροῦμε πῶς κάτι κάνουμε γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ἐπιστήμη δημοσιεύοντας μ' αὐτὴ τὴν ἀναλυτικὴ μέθοδο παρατήρησες ἀρρώστων καλὰ παρμένες, καὶ διορθωμένες ἀπὸ τὸν καθηγητή μας κ. Φωκᾶ, ποὺ ξέρει τὴ δουλειά του καὶ ποὺ δὲν παίζει μὲ τὴν ἐπιστήμη.

ΑΡΙΘ 10ς

Δημοτικὸ Νοσοκομεῖο ἡ «Ἐλπίς». «Αἴθουσα Ἀσκληπιός». Κλινικὴ τοῦ καθηγητῆ κ. Γεράσιμου Φωκᾶ.

Ἀναστάσιος Δημητρίου, 18 χρονῶ, ἀπὸ τὴ Μακεδονία, ἔχει ξώστραβο γόνα (βλαισὸν γόνυ).

«Πρίν, ἤμουν στὸ μπακαλίκο μέσα· πέρσυ· περπατοῦσα καὶ μὲ πονοῦσε μέσα στὸ κόκκαλο τὸ γόνατο, καὶ στέκομουν πάλι· ὕστερα, μὲ τρεῖς μέρες, τέσσερις, πάλι μ' ἔπιαναν οἱ πόνοι· ἅμα ἔτρεχα περισσότερο, μὲ πονοῦσε· ἅμα μίναν αὐτοὶ οἱ πόνοι περσότερο, οἱ φλέβες μαζώνονταν καὶ δυὸ τρεῖς φορὲς τὴν ἡμέρα, ὅταν στέκομουν ὄρθιος, ἔστριζε μέσα τὸ κόκκαλο στὸ γόνατο· ἕνα χρόνι, εἶχε πρηστεῖ κ' ἦρθ' ὁ γιατρός· γληγορώτερα, ἐγὼ ἔβαζα μονάχος μου ἀπαλαίματα, ὕστερ' αὐτὸς μὲ κύταξε καὶ μ' ἔδωσε μιὰ μαύρη ἀλοιφὴ καὶ κάθησα δυὸ μέρες στὸ κρεβάτι· ἔφυγε ὁ γιατρὸς ὕστερα, καὶ μὲ δυὸ μέρες, εἶχε ξεπρηστῆ· μὰ οἱ πόνοι οἱ ἴδιοι δὲ σταματοῦσαν· ὅσο ποὺ μ' ἐσυστῆσαν οἱ δικοί μου καὶ ἦρθα ἐδῶ· στὶς 12 τοῦ μηνὸς ἦρθα 'δῶ μέσα καὶ μὲ κράτηξαν».

Τωρινὴ κατάσταση.

Ὁ ἄρρωστος ἔχει ἕνα ξώστραβο γόνα μ' ὅλους τοὺς χαρακτῆρές του, ἢ ὅπως λέμε μὲ τοὺς σημερινοὺς ὅρους τῆς γιατρικῆς ἔχει ἕνα «βλαισὸν γόνυ» (genu valgum)· ἡ παραμόρφωση αὐτὴ γένεται αἰτία νὰ κάνῃ ὁ ἄξονας τοῦ μηριοῦ μὲ τὸν ἄξονα τοῦ κάτω-ποδιοῦ μιὰ γωνία ἀνοιχτὴ πρὸς ἔξω μὲ κορυφὴ πρὸς μέσα· ἔτσι, καθὼς περπατεῖ ὁ ἄρρωστος, τὸ παραμορφωμένο γόνα του ἔρχεται καὶ χτυπᾷ τὸ ἄλλο γόνα τὸ γερό, ἐνῶ ὅλο τὸ κάτω-πόδι πάει κατὰ ἔξω. Τὴ γωνιὰ ποὺ κανει τὸ μηρὶ μὲ τὸ κάτω-πόδι μποροῦμε νὰ τὴ μετρήσουμε μὲ ἐργαλεῖα ἐπίτηδες κανωμένα ποὺ ὀνοματίζονται «γωνιόμετρα»· μποροῦμε νὰ μετρήσουμε ἀκόμα πόσο τὸ μέσα ποδοστράγαλο (ἔσω σφυρὸς) εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέσα ποδοστράγαλο, ὅταν τὰ δυὸ σκέλια εἶνε ξαπλωμένα κι' ὁ ἄρρωστος πεσμένος ἀνάσκελα. Ἐκάναμε αὐτὰ τὰ μετρήματα κ' εἴδαμε πῶς τὸ ξώστραβο γόνατο τ' ἀρρώστου μας εἶναι ἀπὸ τὶς μέτριες παραμόρφωσες, μ' ἄλλα λόγια πῶς τοῦτο τὸ ξώστραβο γόνα δὲν εἶναι μήτε ἀπὸ τὰ πολὺ μεγάλα, μήτε ἀπὸ τὰ πολὺ μικρά· παρατηρήσαμε ἀκόμα, ἐξετάζοντας τὸν ἄρρωστο, ὅλα τὰ συμπτώματα, ποὺ περιγράφουνται σ' αὐτὴ τὴν ἀρρώστια, δηλ. τὸ πρήξιμο τοῦ μέσα-κόντυλα, τὶς εὔκολες κίνησες τῆς κλείδωσης κ' εἴδαμε πώς, ὅταν τὸ γόνατο κλείνῃ, ἡ παραμόρφωση χάνεται.

Δὲν ἐπιμένουμε στοὺς λόγους ποὺ μᾶς ἔκαναν νὰ ἐγχειρίσουμε τὸν ἄρρωστο· ἡ ἐγχείριση ἔγινε στὶς 19 τοῦ Δεκέβρη στὸ ἀμφιθέατρο ἀπὸ τὸν καθηγητή μας κ. Φωκᾶ· ὁ ἄρρωστος ἀφιονίστηκε εὔκολα μὲ χλωροφόρμιο κ' ἔγινε ἡ ὀστεοτομή, ἀπάνω ἀπὸ τοὺς κόντυλους, στὸ κόκκαλο τοῦ μηριοῦ, δηλ. ἡ μέθοδο τοῦ Macewen· ἀφοῦ ἔγινε ἡ ἐγχείριση, ἐχτίσαμε τὸ σκέλιο μὲς στὸ γύψο καὶ τ' ἀφίσαμε στὴ θέση αὐτὴ ἀκίνητο γιὰ 35 μέρες. Ὅπως συμβαίνει σ' αὐτὴ τὴν ἐγχείριση, ὅταν γίνεται μὲ τοὺς κανόνες τῆς ἀσηψίας, ὁ ἄρρωστος δὲν ἔλαβε πυρετό, καὶ ὕστερα ἀπὸ 35 ἡμέρες ὁ γύψος ἐβγῆκε καὶ τὸ μέλος εἴτανε γιατρεμένο καὶ διορθωμένο.

Τώρα θὰ δοῦμε πῶς ὁ ἄρρωστός μας διηγέται ἴτην ἐγχείριση καὶ τὶς ἐντύπωσές του ἀπὸ τὸ ἀφιόνισμα κι' ἀπὸ τὶς συνέπειες τῆς ἐγχείρισης.

«Στὶς 12 ἦρθα 'δῶ καὶ στὶς 19 μέκαναν ἐγχείριση· τὸ βράδι νήστεψα καὶ τὸ πρωῒ ἴσια μὲ τὶς ἑντεκα, πρὶν ἐρθῇ ὁ καθηγητής, πάησα μέσα στὸν ἐπιμελητή, ποὺ ἔδωσε μαθημα τί θ' ἀπογίνῃ τὸ πόδι μου, πῶς θὰ σιάξῃ : μ' ἐγχείριση ἢ μὲ στρίψιμο· ὕστερα ἦρθε κι' ὁ καθηγητὴς καὶ μ' ἔκαναν ἐγχείριση· μ' ἔβαλαν ἀτανω σ' ἕνα μεγάλο τραπέζι· καὶ μόπλυναν τὸ γόνατο μ' ἕνα κίτρινο γιατρικὸ ποὺ μέβαλαν ἀπάνω μιὰ χούφτα· κατόπι μ' ἐκοίμισαν. Εἶναι ἕνα πρᾶμα σὰ ναργκιλές· ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ εἶναι μπουκάλι, κ' ἔχει μέσα ἕνα σπίρτο μὲ πολλὴ μυρισμάδα, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη ἕνα πλατὺ λάστικο, ποὺ ἀνταμώνεται μὲ τὸ μπουκάλι μ' ἕνα ἄλλο στενό· αὐτὸ τὸ φαρδὺ λάστιχο μοῦ τέβαλαν στὴ μύτη κι' ὅπως ἀνάσαινα φουφοῦσα αὐτὸ τὸ σπίρτο ποὺ εἶχε τὶ μπουκάλι καὶ ζαλιζόμουνα· ὅσο ποὺ ἀποκοιμήθηκα· ὕστερα δὲν κατάλαβα τίποτις. Ἔτσι μοῦ ἔκαναν τὴν ἐγχείριση. Ὅταν μ' ἐσηκώσαν, πονοῦσα σια μὲ ὀχτὼ μέρες· ὕστερα περασαν κ' οἱ πόνοι καὶ πιὰ εἶμαι καλὰ».

Γ. Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Βοηθὸς στὴν κλινικὴ Φωκᾶ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. *Πρὶν κτλ.* ἄλλες ἱστορίες ἀρχίζουν: *μιὰ φορά, ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια* ἄλλες : *πρῶτα-πρῶτα ἢ πρῶτ' ἀρχὴ μοῦ φάνηκε κτλ.* ἄλλες : *εἶναι τώρα τόσος καιρὸς ποῦ κτλ.* ἔχουν ἀμέτρητους τρόπους νὰ ὁρίζουν τὸν καιρὸ ποὺ πρωτοφάνηκε ἡ ἀρρώστια τους. *Ἕνα χρόνι*...ἴσως εἶναι λέξη τούρκικη, θὰ πῇ χρονικὴ περίοδο. *Κράτηξαν*... σπάνιος τύπος, στὴν Κύπρο συνειθίζεται πολύ. *Τὸ ποδοστράγαλο*, λέγεται καὶ *κόμπος* καὶ *κότσι*, στὴν Κύπρο *ἀσίκι* (τουρκ.) *Κόντυλας*, κοντυλιὰ=στὴν Ἤπειρο λένε τὸ γρόθο ὅταν ἐξέχουν ἕνα ἢ δυὸ δάχτυλα περισσότερο ἀπὸ τὴ γραμμὴ ποὺ κάνουν τἄλλα, ἢ τὸ χτύπημα μ' ἕνα μόνο δάχτυλο κλειστό. *Πάησα*...καὶ στὴν Ἤπειρο συνειθίζεται πολὺ αὐτὸς ὁ τύπος. *Εἶναι ἕνα πρᾶμα*...περιγράφει μὲ πολλὴ ἐπιτυχία τὸ μηχάνημα τοῦ Ricard.

ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΤΗΣ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ

Τοῦ τραγουδιοῦ Τιτάνας, ἄδραξες
τῆς Ρούμελης τὴ λύρα τὴν παληκαρίσια
καὶ τῆς ψυχῆς μας ἡ λαλιὰ ζωντάνεψε
καὶ τράνταξε μὲ δύναμη περίσσια.

Ἄστρο ἡ λύρα σου μεσούρανο·
σκιρτάει σὲ κάθε [illegible] ἀχτίδα

ΓΙΑ ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΔΡΑΜΑ ΚΑΙ ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Γιὰ νὰ κρίνωμε δίκια ἕνα δρᾶμα, θαρρῶ δὲ μᾶς ἀρκοῦν μονάχα οἱ προσωπικοὶ αἰσθητικοὶ κανόνες μας «περὶ πλοκῆς, χαρακτήρων, εὑρέσεως μύθου, ψυχολογικῆς ἀναλύσεως» κλπ. Πρέπει συνάμα νὰ σταθοῦμε στὸ σωστὸ σημεῖο, ἀπόπου νὰ μποροῦμε νὰ ἐχτιμήσωμε τὶς κοινωνικὲς στιγμὲς ποὺ τὸ γέννησαν. Μὰ ἐδῶ εἶν' ὁ μεγάλος σκόπελος. Ὁ καθένας τὶς βλέπει αὐτὲς μὲ τὸ ὑποκειμενικό του μέτρο. Παντοῦ, μὰ πιὸ πολὺ σ' ἐμᾶς. Στρῶμα παχὺ σκεπάζει τὰ γυαλιά μας. Πρόληψη, πόχει τὴ ρίζα της σ' ἱστορικοὺς λόγους, γύρεψε πάντα νὰ μᾶς κρύψῃ τὴν πραγματικότητα, νὰ κόψῃ τὴ ζωὴ ἀπὸ κάθε προστριβὴ μὲ τὴν ἀλήθεια. Χαρακτηριστικὸ αὐτὸ σ' ὅλες τὶς ἀντιδραστικὲς τάσεις, μὰ πουθενὰ ἡ πισοδρομὴ δὲ φτάνει, ὅπως σ' ἐμᾶς, στὰ βάθη τῶν αἰώνων. Ἡ γλωσσικὴ ἀνεῖδραση μοναδικὴ στὸν κόσμο. Μὰ αὐτὴ μονάχα ! Θυμοῦμαι κάποτε διάβασα τὴ γνώμη ἑνὸς σοφοῦ μας, πῶς ἡ φιλοσοφία, ἂν γεννηθῇ καὶ πάλι στὴν Ἑλλάδα, θὰ συνεχιστῇ ἀπὸ τὸν Πλωτῖνο. Αἰώνες κι ἀπαιώνες καταργοῦνται στὸ πνεῦμα τοῦ σοφοῦ· ἀφίνω τὴν ἐξέλιξη τῆς φιλοσοφικῆς ἰδέας μὲς σ' αὐτούς, μὰ οἱ σύχρονες κοινωνικὲς συνθῆκες, ποὺ προσδιορίζουν πάντα μιὰ φιλοσοφία, ἐξομοιώνονται μὲ τὶς συνθῆκες τῶν ἀλεξαντρινῶν χρόνων. Ἡ φιλοσοφία στὴ ζωὴ φυτρόνει κι ἀπ' τὸν ἥλιο θρέφεται σὰν τὴν ποίηση καὶ σὰν τὴν τέχνη, λέει ὁ Παλαμᾶς, μὰ καὶ γιὰ τὴν ποίησή μας εἶπε ἄλλος σοφὸς τὴ γνώμη, πῶς κι αὐτὴ θὰ πηράσῃ ἀπὸ ἕνα μεσαιωνικὸ ἔπος καὶ ὁ Παλαμᾶς ὁ ἴδιος συμφωνεῖ μὲ τὸ Βαλαωρίτη στὸ πῶς ἡ ποίησή μας θὰ ποχτήσῃ τὰ πολυτιμότερα λουλούδια της, ἂν ἀπακουμπήσῃ στὴν ἐθνικὴ ἱστορία. Αὐτὴ ἡ πίστη του τὸν φέρνει στὸ καθέρωμα μιᾶς θεωρίας, ποὺ ἡ παγκόσμια ἱστορία ρίχνει τὴν ἀλήθεια της. Τὰ μεγάλα ἐθνικὰ ἰδανικά, λέει ὁ Παλαμᾶς στὸν πρόλογο τοῦ «Δωδεκάλογου τοῦ Γύφτου», ὅταν ἀνθίζουν καὶ ζοῦν στὸ σπίτι τοῦ καθενός, ὁ ποιητὴς τοὺς χτίζει παλάτια. Ὅταν ξεπέφτουν καὶ καθένας τὰ διώχνει ἀπὸ τὸ σπίτι του, ὁ ποιητὴς τὰ παίρνει στὸ καλύβι του κι ἄσυλο τοὺς δίνει. Μὲ ξεπεσμένα ἰδανικὰ ὅμως δὲ βλέπω ποιητή, ποὺ νἄχτισε παλάτια. Ταλέντα μόνο πνίγηκαν. Δυνάμεις δημιουργικὲς σβύστηκαν μὲς σὲ δαῦτα. Ὁ ἴδιος Παλαμᾶς βγάζει ψεύτρα αὐτὴ τὴ θεωρία του μὲ ὅποιο ἀπὸ τὰ ἔργα του κατάχτησε τὴν πρώτη θέση στὴ νεώτερή μας ποίηση. Εἶναι πεσμένα ἰδανικά, ποὺ ψέλνει στοὺς «Ἰαμβοὺς κι ἀνάπαιστους», στὸν «Τάφο», στὶς «Ἑκατὸ φωνὲς τῆς Λύρας», στὸ «Στερνὸ Λόγο σὲ μιὰ γυναίκα» καὶ σ' ἄλλα τόσα; Ἢ στὰ θαυμαστὰ στερνά του «Σατιρικὰ γυμνάσματα», περίτεχνα στορίσματα ἀπὸ γρανίτη στίχο, ρυθμοὺ παλάδια στὴν ἄρυθμη ἐποχή μας, ποὺ μέσα σ' ἕνα γλυκοανάβρυσμα κ' ἕνα κελάδημα ἀνοιξῆς μουγκρίζει καὶ βογγάει τἄστρα τελείκι τοῦ θυμοῦ ἑνὸς βάρβου : Ἄλλως τε ὁ ποιητὴς εἶναι τοῦ ἔθνους του καὶ τοῦ *καιροῦ του*, τὸ εἶπ' ἄλλου ὁ Παλαμᾶς κ' ἡ ἱστορία μᾶς μαθαίνει πῶς τὰ ἔθνη ποτὲ καὶ πουθενὰ δὲν εἶχαν πάντα τὰ ἴδια ἰδανικά. μὰ ἐκεῖνα ποὺ τοὺς ἐπιβάνει κάθε φορὰ ἡ ἐποχή. Τὰ ξεπεσμένα ἰδανικὰ πιὰ δὲν ξαναστηκώνονται. Ὁ ποιητὴς γιὰ νὰ χτίσῃ τὰ παλάτια του, θὰ ξυπνήσῃ νέα στὸ λαό του, στὸ φῶς καὶ στὸν ἥλιο θὰ στηλώσῃ τὸ ἔργο του. «Τρανοὶ κι ἂν εἶναι οἱ τάφοι, τάφοι θἆναι».

Λόγιοι καθηγητὲς ἔκριναν τὸν περασμένο χρόνο

τῆς Ρωμιοσύνης ἡ ψυχή, τινάζεται
ἀλάκαιρη κι ὁλόρθη μιὰ Πατρίδα.

Καὶ γὼ στοῦ δοξαριοῦ σου τὸ ἄγγιγμα
νιώθω χορδῆς σπαρταριστὴ τρεμούλα
καὶ τραγουδιοῦ πνοὴ γρικῶ στὰ στήθια μου
«Πὼς εἶμαι Ρωμιοπούλα».

ΜΥΡΙΕΛΛΑ

ALBERT THUMB

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ (*)

Ἡ ξαναμορφωτικιὰ «αἵρεση» γεννήθηκε, ὅπως εἴπαμε, ἀπὸ ἀντίδραση πρὸς γέρικη καὶ κακόβολη κατάσταση. Τὴν ἐπανάσταση ἀφτή, πού ζηταει νὰ ρήξει τὸ ζυγὸ τῶν πατροπαράδοτων, μπορεῖς κι' ἀφτὴ νὰν τὴ πεῖς «γνήσιο ἱστορικὸ καρπὸ» τοῦ μορφωτικοῦ ξετυλιγμοῦ τῶν Ἑλλήνων, γιατὶ προσπάθειες νὰ ξαναζωντανέψουν τὴ γλῶσσα ἔγιναν ξανὰ καὶ ξανὰ ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Πολύβιου ὡς στὰ σήμερα, ὥστε τὰ προδεφτικὰ κεφάλια στὴν Ἑλλάδα τὶς ἔχουν ξάστερα μέσα στὸ αἷμα. Ἂν οἱ προσπάθειες πρὶν ναβάγησαν, μέρος φταῖνε ἐξωτερικὰ περιστατικά, μέρος ὁ πεισματάρης καὶ στεῖρος συντηρητισμὸς πού ὡς τώρα, ἀντίθετα πρὸς τοὺς σπαρταριστοὺς λαοὺς τῆς λοιπῆς Ἐβρώπης, ἀμπόδισε κάθε ξανάνθισμα διανοητικιᾶς ζωῆς στὴν Ἑλλάδα. Γιὰ τοῦτο ἴσα ἴσα πρέπει νὰ χαιρόμαστε πού τώρα τέλος ξαναπαλέβουνε νωπὲς δύναμες μ' ἀπόφαση νὰ λεφτερώσουν τὸν ἑλληνισμὸ ἀπὸ τὴν κατάρα τῶν πατροπαράδοτων. Πὼς σύγκαιρα ὁ ζῆλος παρατρέχει κάποτες δὲν εἶναι τίποτα ἀσυνήθιστο, κι' ὁ ἀγώνας μὲ τοῦτο δὲ χάνει τὴν ἀξία του. Ἀλλ' ὅπου κι' ἀλογαριάσεις τὸ γλωσσικὸ ξαναμορφωμό, τὸ πρᾶμα συγκεφαλαιώνεται σ' ἐτοῦτο καὶ τίποτα ἄλλο, ἂν ἕνα γλωσσικὸ πλάσμα πού μετρᾶει ἡλικία δυὸ χιλιάδες χρόνια δὲν παραγέρασε τέλος ὁριστικὰ κι' ἂ δὲν πρέπει πιὰ ν' ἀντικατασταθεῖ μὲ καινούργια φάση. Τὸ πρόβλημα εἶναι ναὶ μὲν πραχτικό, τῆς ζωῆς, μὰ κι' ἡ γλωσσολογία μπορεῖ νὰ δώσει γνώμη, ἐπειδὴς ἀπὸ μελέτη ἔργων ἀνάλογων πού τέλιωσαν καιρὸ τώρα ἔχει ἀποχτήσει τὰ φῶτα ὥστε νὰ κρίνει ἔργο πού γίνεται καὶ νὰ δηλώσει τί θὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ πιθανὸ ἢ ἀξιοπόθητο. Ἐδῶ βρίσκεται ἀκόμα κι' ἡ καθολικιὰ ἀξία πού τὸ νεοελληνικὸ γλωσσικὸ ζήτημα ἔχει γιὰ κάθε φιλόλογο καὶ ἱστορικὸ τῶν γραμμάτων· δηλαδή, γεγονότα, πού στοὺς τόπους μας ἔκλεισαν σὲ καιροὺς περασμένους καὶ πού τὸ νόημά τους τὸ ξεσκαλίζουμε φιλολογικὰ μὲ τὴ μελέτη ἐγγράφων, μᾶς προβάλλουν ἄμεσα στὴν Ἑλλάδα μπροστά μας, κι' ἐνῶ παρατηροῦμε σημερνόνε ἀγώνα ὑπὲρ καινούργιας φιλολογικιᾶς γλώσσας μὲ τὰ καθέκαστά του ὅλα, ἀκονίζουμε τὴ ματιά μας ὥστε νὰ κρίνουμε περασμένες ἐποχὲς δικοῦ μας πολιτισμοῦ, καὶ στὸ νοῦ μας μᾶς ζουγραφίζεται ξάστερα μὲ τί τρόπο πλάστηκε ἡ δική μας γραφτή. Κανεὶς ὅμως δὲ θὰ μᾶς πεῖσει καὶ πὼς ὅ,τι παρατηρήθηκε ἀπανωτὰ στοὺς ἄλλους Ἐβρωπαϊκοὺς λαούς, ἀφτὸ ἴσα ἴσα ὡς πρὸς τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν ἔχει τάχα καμιὰ ἀξία. Ὁ ξετυλιγμὸς τῆς ἑλληνικῆς κατὰ βάθος δὲν εἶναι ἀλλιώτικος ἀπὸ τῆς λατινικῆς· μάλιστα δείχνει πολλὰ τὰ ἀνάλογα. Ἂν οἱ Ἐβρωπαῖοι λόγιοι, κατέχοντας ὅλα ἀφτά, ἐγκρίνουν τὸ γλωσσικὸ ἀγώνα στὴν Ἑλλάδα, δὲν τοὺς κινᾶει τίποτα σωβινισμὸς — ἀφοῦ σὲ κανένα «ἐθνικό» τους ἢ ὑλικό τους διάφορο δὲν τοὺς ἀγγίζει τὸ ζήτημα — παρὰ τοὺς κινοῦνε στοχαστικοὶ ἐπιστημονικοί. Ὅσους μάλιστα θέλουν τὸ καλὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀφτοὺς σιμὰ στὴν ἐπιστήμη τους κινᾶει κι' ὁ πόθος πῶς μὲ γερὰ γλωσσικὰ προσόντα νὰ προκόψει ἡ διανοητικιὰ ζωὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ Χατζιδάκης, πού εἶναι ἀφιλονίκητα ὅσα τοῦ χρωστᾶει ἡ νεοελληνικὴ γλωσσολογία, ἀπάνου στὸ γλωσσικὸ ζήτημα πρέπει νὰ θεωρηθεῖ κομματικός. Στὰ κομματικὰ ὅμως ὑποκειμενικοὶ λόγοι — αἰσθηματικοὶ παράγοντες — παίζουνε πρόσωπο σπουδαῖο. Λοιπόν, ὁ Χατζηδάκης δίνει, ἐννοεῖται, μεγάλη σημασία σ' ἐτοῦτο, πὼς ἕνας γνωστότατος νεοελληνιστής, ὁ Karl Foy (πού ὅμως χρόνια πολλὰ τώρα παράτησε τὴ μελέτη τῆς νεοελληνικῆς) ἐγκρίνει τὴ γνώμη τῶν καθαριστάδων. Ὅμως τοῦ Foy ἡ παρατήρηση ὅπου μᾶς παραπέμπει ὁ Χατζιδάκης (σελ. 45 καὶ ἑξῆς) φάνηκε στὰ 1888 (ἴσα ἴσα ὅτε ἄρχιζε ὁ γλωσσικὸς ἀγώνας) καὶ δὲν ἀγγίζει στὸ παραμικρὸ τὸ καθαφτὸ πρόβλημα, ὄντας κατὰ τὴν ἰδέα μας ὁλότελα ἄσχετη μὲ τὴ σημερνή του θέση. Ὅταν ὁ Χατζιδάκης κατηγορεῖ τὸν ἀντίπαλό του τὸν Κρούμπαχο πὼς τ' ὄνομα τοῦ Foy ὡς θιασώτη τῆς γραφτῆς τὸ παράτρεξε, ἀφτὸ εἶναι τόσο πιὸ περίεργο, ὅσο ὁ ἴδιος τρανότατα πέφτει στὸ ἴδιο σφάλμα. Μὲ τὸν τρόπο δηλαδὴ πού ἀναφέρνει μιά μου φράση ἀπὸ τὴν κριτική μου τοῦ βιβλίου τοῦ Κρούμπαχου (*) σὲ κάνει καὶ νομίζεις πὼς ἐγὼ εἶμαι τάχα σύμμαχός του ὑπὲρ τῆς καθαρεύουσας· γιατὶ γραφει (σελ.83) «πὼς [ὁ Κρούμπαχος] δε φέρνει κανένα καινούργιο ἐπιχείρημα, τὸ παρατήρησε κι' ὁ φίλος Thumb». Μὰ ἐπειδὴ ἐδῶ παρατρέχεται πού ἐγώ, ὅπως χρόνια πρίν, ἔτσι καὶ σ' ἐκείνη μου τὴν κριτικὴ ἐγκρίνω πέρα πέρα τὸ γλωσσικὸ ξαναμορφωτικὸ κίνημα, θὰ συμπεράνει ὁ ἀναγνώστης πὼς ἐννοοῦσα νὰ κατηγορήσω τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Κρούμπαχου ὡς σκουριασμένα κι' ἀνασκευασμένα καιρὸ τώρα (**). Τὰ λόγια μου ὅμως ἔχουν ὁλότελα διαφορετικὸ νόημα, μήτε μπορεῖς ἀλλιῶς νὰν τὰ πάρεις παρὰ πὼς τοῦ Κρούμπαχου τὰ ἐπιχειρήματα στὰ μάτια κάθε ἐπιστήμονα φαίνουνται τόσο φυσικά, ὥστε καταστρωμένα μαζὶ ἀρκοῦν ἀμέσως νὰ σὲ πείσουν. Ὁ Κρούμπαχος τὸ ἔργο του τὸ ξετέλιωσε στὸν καιρό του λαμπρότατα· ὁ Χατζιδάκης ὅμως τὸ κρύβει πὼς ἐγὼ πηγαίνω μὲ τοῦ Κρούμπαχου τὴ γνώμη καὶ πὼς τὴν ἀξία τοῦ βιβλίου του τὴν ἀνεβάζω πολὺ ἀψηλα. Μὰ στὴν Ἑλλάδα τοὺς συναδέρφους, ὅσοι ἀπὸ λόγους ἐπιστημονικοὺς κηρύχνουνται μὲ τὸ μέρος τοῦ ξαναμορφωμοῦ, εἶναι σύστημα νὰν τοὺς παρασταίνουν κομματικούς, καὶ γιὰ τοῦτο εἶναι τυχερὸ πού τώρα τελεφταῖα(***) ἕνας οὐδέτερος γλωσσολόγος τῆς ἀξίας τοῦ Brugman ἔφτινε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ τὴ διατριβὴ τοῦ Χατζιδάκη, ὅπως κι' ἔπρεπε νὰ περιμένει. Ἀφοῦ χάραξε ξάστερα καὶ πιστὰ τὰ φρονήματα καὶ τῶν δύο μερῶν, ἔπειτα σὰν ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς καθολικιᾶς γλωσσολογίας ἀπάγγειλε τὴν ἀπόφασή του, καταδικαστικιὰ τῆς γλωσσικῆς νέκρας καὶ συνήγορη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἱστορικοῦ ξετυλιγμοῦ.

Μοῦ κακοφαίνεται κατάκαρδα πὼς στὸ γλωσσικὸ ζήτημα μοῦ εἶναι ἀδύνατο ν' ἀκολουθήσω τὸ Χατζηδάκη μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ὅπως στ' ἄλλα του ἔργα τὰ γλωσσοϊστορικά. Θὰ προτιμοῦσα τὸν ἀξιολογώτατο λόγιο νὰν τὸν ἔβλεπα στὸ στρατόπεδο τῶν ἀντρῶν πού ζητοῦν τὴ ζωντανὴ γλῶσσα νὰ τὴν ξαναθρονιάσουν στὰ φιλολογικά της δικαιώματα μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς ἔτσι θ' ἀναστηθοῦν ὄχι μοναχὰ τὰ

(*) Κοίταξε ἀριθ. 282 καὶ 283.

(*) Ἀπὸ τὴν Deutsche Literaturzeitung 1908 σελ. 2547—49.

(**) Τὸ νόημα ἀφτὸ ξενοβάζεται καθαρότερα στὴν Ἀπάντηση σελ 498. Παροδικὰ παρατηρῶ πὼς σὲ διὸ ἄλλα χωρία τῆς Ἀπάντησης ὁ Χατζιδάκης μ' ἀναφέρνει σὰ νὰ δήλωσα πάντα γνώμη ἀντίθετη πρὸς τοὺς δημοτικιστάδες καὶ ποτὲς μὲ τὸ μέρος τους.

(***) Deutsche Revue, Μάης 1906.

ἕνα δρᾶμα σταλμένο στὸ διαγωνισμό. Τὸ βρῆκαν ὄχι μόνο τὸ καλλίτερο, μὰ καὶ τοῦ ἀναγνώρισαν πολλὲς ἀρετές· δὲν τὸ βράβεψαν ὅμως γιατὶ ἄγγιζε κάποια θεμέλια τοῦ κοινωνικοῦ μας καθεστῶτος: τὰ ἱερά. Αὐτὰ εἶναι βαλμένο νὰ φυλάγη παντοῦ ὅπου κράτος κ' οἱ ἕλληνες λειτουργοί του δὲν μπορούσαν νὰ κάμουν διαφορετικά. Τιμή τους μάλιστα, πού δὲν τἀναθεμάτισαν, μὰ καὶ τὸ παίνεψαν. Τόμολογῶ πὼς περσότερο μὲ ξαφνίζει ἡ στάση τοῦ Ξενόπουλου ἀπέναντι σ' ἕνα ἄλλο δρᾶμα καὶ γενικὰ σὲ μιὰ προσπάθεια, πού φανερώθηκε, ὅπως λέει, τώρα στερνὰ στὴ σκηνικὴ παραγωγή μας. Τὴν κατηγορεῖ πὼς θέλει νὰ μᾶς μπάσῃ νέα δαιμόνια. ξένα κι ἄγνωρα στὴ ρωμαΐκη κοινωνία, νὰ φέρῃ στὴ σκηνὴ ἕνα ζήτημα συνείδησης, πού ἀχνάρι της δὲ βρίσκεται στὴν ψυχὴ τοῦ ρωμιοῦ. Παρόμοια κρίση βάζει τὸν Ξενόπουλο πολὺ ἀποκάτω ἀπ' τοὺς κριτὲς τοῦ δραματικοῦ ἀγώνα. Τὰ ἱερά, πού προστάτεψαν ἐκεῖνοι σ' ἕνα βαθμό, ὁ Ξενόπουλος τἀπλόνει πιὸ πλατὺ καὶ πιὸ βαθύ. Ἀποκλείνει ἀπ' τὴ ρωμαΐκη ψυχὴ τὸ ξύπνημα τῆς συνείδησης μιὰ μέρα. Κάθε ρωμιός, πού ἀναταράχτηκε αὐτὴ μέσα του, δὲν εἶνα ρωμιὸς χαλίζικος· εἶναι ξένος «νορβηγὸς ἰντελλεκτουέλ». Τὸ δρᾶμα τὸ ρωμαΐκο θὰ περιοριστῆ στὸ *πάθος* καὶ στὸ *αἴσθημα* μονάχα, ὑπογραμμίζει ὁ συγγραφέας τοῦ «Τρίτου» καὶ μ' αὐτὸ χαράζει τὸ δρόμο τῆς δραματικῆς μας τέχνης γιὰ τὸ μέλλον. «Τὰ δράματα τῆς λεπτῆς συνειδήσεως εἶναι δι' ἡμᾶς ἀκόμα ξένα καὶ θὰ εἶναι διὰ πολὺν καιρὸν καὶ ἴσως αἰωνίως». Μοῦ θυμίζει τὸ Ραμᾶ μὲ τοὺς παρόμοιους κοινωνιολογικοὺς ἀφορισμούς του. Κάστρο στένουν κ' οἱ δυὸ ὁλόγυρα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα κι ἀπόξω του κόβουν πλατὺν τράφο. Ἂν ἔχουν κανοκυάλια καὶ στὸν Ἄρη, οἱ ἀστρονόμοι θὰ σπᾶνε τὰ κεφάλια τους νὰ μαντέψουν τί εἶναι. Κάστρα κινέζικα ἕνα γύρο ἀπὸ τὴν κλασσικὴ χώρα καὶ μπρὸς στὴν πύλη τους οἱ δυὸ μας φίλοι νὰ φυλᾶν μὴν ἔμπῃ τὸ ξενότροπο.

Μὰ τὸν Ξενόπουλο δὲ θέλω νὰ τὸν κατεβάσω τόσο. Γιὰ ἕνα ἄλλο δρᾶμα, στερνὸ κι αὐτό, πού εἶχε βάσῃ του ἕνα ζήτημα συνείδησης, πιὸ πολὺ μάλιστα νορβηγικῆς ἀπὸ τὶς «Ἀλυσίδες», ἄκουσα μ' ἀναγάλιασμα πὼς ὁ ἴδιος φώναξε σ' ἐκείνους, πού τὸ κατηγόρεσαν ξενότροπο: «Βρὲ ἄνθρωποι, γιατί παραξενεύεστε; Κι ἂν δὲν ἤρθαν ἀκόμα στὸν τόπο μας αὐτὰ πού σᾶς ξαφνίζουν, ποιός σᾶς τὸ λέει πὼς δὲ θἀρθοῦν μιὰ μέρα;» Ἂς μὲ συμπαθήσῃ τώρα κ' ἐμὲ νὰ τὸν ρωτήσω: Πιστεύει ἀλήθεια πὼς ἡ νορβηγικὴ κοινωνία ἔτρεφε ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς στὸν κόρφο της καὶ στὴν ψυχή της τὸ ζήτημα τῆς «λεπτῆς συνείδησης», τῆς ἠθικῆς πάλης, πού συνταράζει τὶς ψυχὲς τῶν ἡρώων τοῦ μεγάλου ποιητή της; Ἢ μὴ θαρρεῖ τάχα πὼς αὐτὴ ἡ συνείδηση εἶνα γέννημα τῶν βορεινῶν κλιμάτων, καρπὸς καὶ βλάστημα τῶν χιονιῶν καὶ τῶν πάγων; Κ' ἤθελα νὰ μάθω ἀκόμα: Νομίζει πράγματι ὁ Ξενόπουλος, πὼς σὲ κάθε βῆμα του μὲς στὴ νορβηγικὴ κοινωνία θὰ σκοντάψῃ κανένας σ' ἕναν Μπράντ μὲ τὴν ἀρχή: ἢ ὅλα ἢ τίποτε. σ' ἕνα Στόκμαν μὲ τὴ μανία τῆς ἀλήθειας. σ' ἕνα Ρόσμερ εὐγενικό, ἢ ἕναν ἀπόστολο τῶν ἠθικῶν ἀπαιτήσεων, σὰν τὸν Γκρέγκορ Βέρλε, σὲ μιὰ Νόρα ἢ μιὰν Ἐλίδα Βάγγελ; Πὼς στὴν ἐποχή, πού δημιουργήθηκαν αὐτὲς οἱ μορφές, τὰ πρότυπά τους δὲν ὑπῆρχαν στὴ βορεινὴ κοινωνία, δὲ θέλομε ἄλλο μαρτύριο ἀπὸ τὴν ἀγανάχτησή, πού κίνησαν σ' αὐτὴ οἱ τρομαχτικὲς ἠθικὲς ἀπαιτήσεις τοῦ ποιητή, ὥστε νἀναγκαστῆ τοῦτος νὰ τινάξῃ ἀπ' τὰ παπούτσια του τὴ σκόνη τῆς πατρίδας. Καὶ νὰ πούμε κιόλα τὴ μαύρη ἀλήθεια. Ἂν εἶταν νὰ μᾶς ξανάδινε ὁ ποιητὴς μονάχα ὅ,τι θωρεῖ τριγύρω του κ' ἐκεῖνο πού καθένας μας σκοντάβει ἀπάνω του, δὲ θἄταν τόσο ἄξιος ὁ μαστός του. Ἂν ἡ φωτογραφία μποροῦσε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν αἰσθητικὴ ἀνάγκη τῆς ζωγραφικῆς, ποιός θἀποφάσιζε

ἐθνικὰ γράμματα, παρὰ καὶ σύνολη ἡ διανοητικιὰ μόρφωση τοῦ γένους τους. Γιατὶ συζήτηση ἐδῶ δὲ χωράει, πὼς ὁ ἑλληνικὸς νοῦς ἔχει μεγάλη ἀνάγκη νὰ ξαναδροσιστεῖ. Μὰ ὁ μαρασμός του ἔχει ἄραγες ἀφορμὴ τὸ κράτος τῆς καθαρέβουσας, ἢ εἶναι ἴσως ἀφτὴ σημάδι διανοητικιᾶς φτώχιας; Ἐδῶ ὑπάρχει ἴσως ἀμοιβαία ἐπιρροή. Μὰ ὅπιος ἔχει πίστη στοὺς Ἕλληνες πὼς θὰ ξανακροκόψουν, ἀφτὸς πρέπει νὰ πεῖ ναὶ στὸ πρῶτο μας ρώτημα, καὶ νὰ παραδεχτεῖ πὼς ἡ διανοητικιά τους ζωὴ θὰ ξαναν θίσει ἅμα τέλος τινάξουμε πέρα τὶς ἁλυσίδες τοῦ ψεφτοκλασικισμοῦ· ἀλλιῶς, φοβοῦμαι πὼς ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ καταπονεθεῖ ἀπὸ τοὺς νεότερους Ἰλλυρικοὺς λαούς, ποὺ ἂν καὶ κατώτεροί του τώρα, κοιτάζουν ὅμως κατὰ τὰ ζωντανὰ παρόντα.

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ
μεταφραστής.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Στὸ χορὸ τοῦ Ὠδικοῦ Σύλλογου Ποταμοῦ

Νέοι, τονίστε τὴ φωνὴ
Μελῳδικὰ νὰ ἠχήσῃ
Στῆς θείας τέχνης τὸ Ναό,
Κι' αὔρα ἂς κυματίσῃ . . .

Ἁρμονικὸν ἀντίλαλο
Ποὺ στὰ οὐράνια ἀκόμα
Μὲς τῶν θεῶν τὸ δῶμα
Μὲ χάρη ν' ἀκουστῇ.

Νέοι, τονίστε τὴ φωνὴ
Γλυκὰ μέσα νὰ κλείσῃ
Χαρᾶς αἰσθήματα ἡ ψυχή,
Κι' ὁλόγυρα ἂς σκορπίσῃ

Τὴ μαγική της δύναμη
Νὰ κινηθοῦν μονάχοι
Πάλε οἱ σκληροὶ βράχοι·
Ὑψῶστε τὴ φωνή.

Κέρκυρα **Σπῦρος Περούλης**

Η ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

εἶναι ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ γιὰ τὸ λαὸ καὶ δέχεται καταθέσεις ἀπὸ **μιὰ δραχμὴ** *κι' ἀπάνω.*

Σοῦ πληρώνει τόκο 4 ½ % καὶ σοῦ δίνει πίσω τὰ χρήματά σου ὅποτε θελήσεις εἴτε ὅλα εἴτε μέρος ἀπ' αὐτά.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ*)

§ 7

Οἱ Ἐθνικοὶ Ἀρχηγοί.

Ἡ Ἐκκλησία μας λοιπὸν εἶταν τὸ μόνο ἐθνικὸ σύστημα πού, ἀδιάφορα ποιὰ τὰ αἴτια, μᾶς τἀφῆκε ἀπείραγο ὁ Καταχτητής. Κ' εἴτανε δὰ λαμπρὴ εὐκαιρία νὰ μᾶς δείξῃ τὴν εὐεργετικὴ δύναμή της, ν' ἀνοίξῃ τὴν ἀγκαλιά της, νὰ πάρῃ τὰ τέκνα της, νὰ τὰ παρηγορήσῃ, νὰ τἀναθρέψῃ, νὰ τὰ φωτίσῃ. Τί ὅμως ἔκαμαν οἱ ἀρχηγοί της, μόλις ἄρχισε ἡ Τουρκοκρατία; Μέσα στὴ γενικὴ τὴν παραλυσία, ἐκεῖ πού ἔπρεπε νὰ κανονίσουνε σοβαρὴ πολιτικὴ καὶ νὰ σπείρουνε τὰ πρῶτα στοιχεῖα μιᾶς δεύτερης ἐθνικῆς γέννας, μεταμορφωθήκανε, σὰν ἀπὸ κατάρα ἢ ἀπὸ μάγιο, σὲ δαιμονισμένους ἱεροκάπηλους, καὶ μόνο πού δὲ συστήσανε χρηματιστήριο γιὰ νὰ πηγαίνουνε νὰ μαθαίνουνε ποιὰ εἶναι ἡ τιμὴ τοῦ Πατριαρχικοῦ τοῦ θρόνου κάθε στιγμὴ καὶ κάθε ὥρα. Ἡ σιμωνία, ἡ ραδιουργία κ' ἡ ἀργυρολογία εἶταν οἱ μόνες φροντίδες τους, ἡ ἀμάθεια κ' ἡ πρόληψη τὰ μεγαλήτερά τους προσόντα. Τυφλοὶ τυφλοὺς ὁδηγούσανε στὸν γκρεμνό.

Μὰ ἂς ἀφήσουμε μιὰ στιγμὴ τὰ θλιβερὰ τὰ καθήκοντα, κι ἂς πάρουμε πρῶτα τὸ λυχνάρι νὰ δοῦμε μήπως καὶ ξετρυπώσουμε τοὺς δυὸ τρεῖς πού κάτι ἔννοιωθαν ἀπὸ συνείδηση, δὲ λέμε γιὰ τὸν *ἕναν* πού τὴν εἶχε σωστὴ κι ἀκέρια, κι ἂς μὴν πολυακούγεται σήμερα. Ἴσως ἔτσι δυναμώσῃ λίγο τὸ νεῦρο μας καὶ δὲ μᾶς κυριέψῃ ἀβάσταχτος πόνος διαβάζοντας ὕστερα τὰ μαῦρα καὶ τὰ ψυχρά.

Πρῶτος λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ὑποφερτοὺς προβάλλει μέσ' ἀπὸ τὴν ὁμίχλη ὁ Μάξιμος, πού κάμποση μεγαλοφροσύνη ἔδειξε ὅταν ἔγραφε στοὺς Βενετοὺς πού κατάτρεχαν τοὺς ὀρθόδοξους Κρητικούς, πὼς κακὸ παράδειγμα δείχνανε «τοῖς νῦν ἄρχουσι». Τέτοιο πρᾶμα νὰ γράψῃ ἐπίσημα Πατριάρχης, πάντα κάποιο βάρρος πρέπει νὰ φύλαγε στὴν ψυχή του. Ἀμέσως ὅμως, ὁ ἴδιος ὁ ἱστορικὸς πού μολογᾶ ἀλλοῦ χωρὶς δισταγμὸ τὴν κακοριζικιὰ τοῦ ἀνώτερου Κλήρου τῶν καιρῶν ἐκείνων, ξεχνιέται αὐτὴ τὴ φορὰ καὶ θαμάζει πού μὲ τόση ἀφοβιὰ διαφέντευαν τὸ Ἔθνος «Οἱ Πατριάρχαι ἐκεῖνοι». Δηλαδὴ ἕνας δυὸ στοὺς ἑκατὸ χρόνους. Τὸ δέκατο πέμπτο αἰώνα ὁ Μάξιμος, κι ὁ Ἰωάσαφ ὁ Δεύτερος, ἐκεῖνος δὰ πού μήνησε τοῦ Μοχαμέτη πὼς ὄχι τὰ γένεια του, μὰ καὶ τὰ χέρια του καὶ τὸ κεφάλι του νὰ κόψῃ, πάλε δὲ συγκατάνευε στὸν ἄνομο γάμο τοῦ Ἀμαρούτση μὲ τὴ Δούκισσα τῆς Ἀθήνας· κ' ἔπειτα μόλις στὸ δέκατο ἕχτο αἰώνα ξανοίγουμε τὸν Ἱερεμία τὸ Δεύτερο, πού κάτι ἔκαμε κι αὐτὸς ὅταν ἔγραφε τοῦ Ντόγη πὼς καιρὸ δὲν ἔχει νὰ συλλογιέται καινούρια μερολόγια, πὼς τἀφίνει αὐτὰ ἡ Ἐκκλησία γιὰ καλλίτερους χρόνους, ἐπειδὴ ἔχει τώρα ἄλλα σπουδαιότερα νὰ κοιτάζῃ. Πολιτική, θὰ πῆτε, ὄχι καὶ τόσο ἡρωϊκὴ πού νὰ τρελλαθῇ ἄνθρωπος. Κάπως πιὸ σημαντικὴ πράξη του εἶταν ὁ πηγαιμός του στὴ Μόσκα κατὰ πρόσκληση τοῦ Τζάρου νὰ κκθιερώσῃ Πατριαρχικὴ ἕδρα στὴν πρωτεύουσα τῆς Ρουσίας. Καὶ τοῦτο ὅμως, καθὼς καὶ μερικὰ ἄλλα ἀκόμα λιγώτερο σπουδαῖα, ἀποβλέπουνε τὴν πολιτικὴ τῆς Ἐκκλησίας μὲ τοὺς ξένους Ὀρθόδοξους, καὶ τὸ πολὺ μᾶς δείχνουνε πὼς τῆς ἄφινε ἡ Πόρτα τῆς Ἐκκλησίας τὸ λεύτερο νὰ συγκοινωνῇ καὶ μὲ ἄλλα Κράτη (¹).

Ὁ Πατριάρχης πού πρῶτος ἔδειξε ζῆλο καὶ λαχτάρα νὰ συγγενέψῃ τὴν ἐξωτερική του πολιτικὴ μὲ τὴν ἐσωτερικὴ μεταρρύθμιση καὶ ξαναγέννηση εἶταν ὁ Κύριλλος Πρῶτος, ὁ Λούκαρις, (δέκατο ἕβδομο αἰώνα), καὶ γιὰ χάρη του ἀξίζει νὰ σταθοῦμε δῶ πέρα λίγο.

Εἶχανε ξαναπάρει ἀπάνω τους ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ Δυτικοί, κ' ἐλπίζοντας νὰ κατορθώσουνε μὲ ραδιουργίες ὅ,τι δὲν καταφεραν ἄλλοτες μὲ συναγροίκηση, εἴχανε στείλει στὴν Πόλη Ἰησουΐτες, πρῶτα λίγους, ὕστερα πιώτερους. Οἱ Ἰησουΐτες ἐκεῖνοι βρήκανε στάδιο ἀνεμπόδιστο μέσα στὰ σάπια νερά μας. Χύμιξαν ἐκεῖ σὰν κροκόδειλοι. Ἀνεβοκατέβαζαν τοὺς Πατριαρχάδες μ' ὅση γίνεται εὐκολία. Ὁ Κρητικὸς ὁ Λούκαρις, ἄνθρωπος σπουδασμένος καὶ μὲ πολὺ φωτισμένες γιὰ τὸν καιρό του ἰδέες, εἶδε ἀμέσως τὴν εὐκαιρία πού μᾶς παρουσιαζότανε μὲ τὴ Λουθηρανικὴ μεταρρύθμιση πού ἔβραζε τότες. Κι ἀπὸ γράμματά του κι ἀπ' ἄλλες πηγὲς φαίνεται βέβαιο πὼς βρισκότανε σ' ἀδιάκοπη φιλία μὲ τοὺς σημαντικώτερους Διαμαρτυρούμενους τοῦ καιροῦ του, μὲ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο τῆς Κανταβρηγίας, κι ἀργότερα

(*) Κοίταξε ἀριθ. 281 282 καὶ 28'.

1) Χρέος μας εἶναι νἀναφέρουμε καὶ τρεῖς τέσσερες πού μαρτύρησαν οἱ δύστυχοι τοὺς πρώτους αἰῶνες. Ἐπειδή, ἐξὸν ἀπὸ τὸν Κύριλλο τὸ Λούκαρι, ἔχουμε καὶ τὸν ἄλλο τὸν Κύριλλο, τὸν Κονταρῆ, καὶ τοὺς δυὸ Παρθένιους, Δεύτερο καὶ Τρίτο. Γιὰ τοὺς πολὺ ἀργότερους ἐδῶ δὲ μιλοῦμε.

νὰ λέρωνε μὲ μπογιὲς τὰ δάχτυλά του; Τὰ κρύφια αὐτιάζεται, τὸ δάσος βλέπει, ὄχι τὰ δέντρα μόνο, καὶ τὸ ἐξιδανίκευμα ἔχει ὄργανό του κάθε ποιητής, πάξιζει τένομα. Πόθους καὶ λαχτάρες του ἐνσαρκόνει στὰ δημιουργήματά του. Ἡ πραγματικότητα εἶναι ἡ βάση μόνο, πού οἰκοδομάει, πραγματικὲς εἶναι μονάχα οἱ ἀφορμές, πού βρίσκονται στὴν κοινωνία καὶ στὶς ἀνάγκες της.

Αὐτὲς τὶς ἀφορμὲς φαίνεται νὰ παράειδε ὁ ἐπικριτὴς τῶν «Ἁλυσίδων». Εἶναι τὰ γυαλιὰ τὰ σκονισμένα, ἡ πρόληψη πὼς τὴν Ἑλλάδα δὲ θὰ τὴν κυβερνήσουν οἱ ἴδιοι νόμοι, πού ἀναπτύσσουν καὶ τὶς ἄλλες κοινωνίες. Γι' αὐτὸ σὲ κάθε φανέρωμα ἐξέλιξης, προόδου, οἱ κραυγές: αὐτὸ δὲν εἶναι ντόπιο, γνήσιο ρωμαΐικο· εἶναι ξενότροπο. δὲ μᾶς ταιριάζει καὶ τὰ ρέστα.

Ὁ «Κριτικὸς τοῦ Νουμᾶ» μᾶς ἔδωσε σωστὰ μιὰ νύξη, πού πρέπει νὰ σταθοῦμε νὰ ἐχτιμήσουμε ἕνα δρᾶμα σὰν τὶς «Ἁλυσίδες».

Ἂν τὸ ἐξετάσωμε καλὰ τὸ πρᾶμα, τὸ γλωσσικὸ κίνημα ἀπ' τὴν πρώτη ἀρχή του δὲν εἶταν γλωσσικὸ ἁπλῶς, μὰ τὸ πνεματικὸ ψιθύρισμα ἑνὸς λαϊκοῦ ξυπνήματος, πού ἡ σπίθα του κι ἂν κρυφοβόσκῃ ἀκόμα, κι ἂν μόνο τὸν καπνὸ τοῦ πρώτου του φουντώματος μᾶς δείχνει, μακριὰ δὲν εἶναι ἡ μέρα πού ἡ φλόγα του θὰ ξεσπάσῃ ἀκράτητη. Ὅσο κι ἂν ὁ λαὸς ὁ ἴδιος, ἀνήξερος κι ἀνίδεος, τάχτηκε ὡς τώρα πάντα μὲ τὸ μέρος τῶν πολεμιῶν του, ἡ βαθύτερη ὡς τόσο κρίση τοῦ ζητήματος μᾶς λέει πὼς ἡ γλωσσικὴ ἀνταρσία ἔχει τὶς ρίζες της στὶς ὁλικὲς ἀνάγκες τοῦ λαοῦ γι' ἀνάπτυξη καὶ πρόοδό του. Φυσικὸ τοὺς ἴδιους τοὺς μπλεγμένους στὸν ἀγώνα νὰ τοὺς παρασέρνουν μερικὲς προλήψεις κ' ἔνστιχτα ἀνίκητα σὲ ἀλλοιώτικη ἐκτίμηση τοῦ γενναίου τους ἀγώνα. Ὁ φτωχὸς Λούθηρος δὲν ξαφνίστηκε λιγότερο μὲ τὴν πυρκαϊὰ πάναψαν οἱ λόγοι, πού ἔβγαζε μπροστὰ στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ παλατιοῦ τῆς Βιττεμπέργης, πολεμώντας τὸ ἐμπόριο τῶν συχωροχαρτιῶν τοῦ Πάπα. Καλογερικὸς καυγᾶς ἐκεῖ, γραμματικὰ μαλλώματα ἐδῶ. Κι ὁ Ψυχάρης, ὅσο κι ἂν τὸν κατηγορεῖ ἡ νεανικὴ ὁρμὴ τοῦ μαθητῆ του Γιαννιοῦ πὼς δὲν μπαίνει ἐπικεφαλῆς τῆς κοινωνικῆς μας ἀνταρσίας, μπῆκε ἀπὸ καιρὸ χωρὶς νὰ τὸ νοήσῃ. Κι αὐτὸς κ' οἱ μαχητές, πού ξύπνησε ἡ γλωσσικὴ ἐπανάστασή του, ἔχουν καθαρὰ τὴ συνείδηση πὼς ἡ γλωσσικὴ μεταρρύθμιση δὲν εἶναι μόνο αἰσθητικὴ ἀνάγκη. Τὴ σημασία της δὲν τὴν τόνισε μονάχα ὁ Φωτιάδης, οὔτε μόνο ὁ φίλος μας Κάρολος Ντεϊτριχ τῆς ὑπόβαλε τὸ ἀγκάλιασμα μὲ μιὰ πλατύτερη ἀναγέννηση τοῦ ἔθνους, μὰ κι ὁ Ραμᾶς ὁ φεουδαρχικὸς ἔκαμε τὸ σύλλογο νἀγωνισθῇ νὰ μπάσῃ τὴ ζωντανὴ γλώσσα στὴν παιδεία κι ὁ ἀστικὸς Ξενόπουλος ἔτρεξε μ' ἐνθουσιασμὸ νὰ βοηθήσῃ τὸ ἔργο. Αὐτὰ ὅλα εἶναι ἡ ἰδεολογία μόνο, ἡ πνευματικὴ ὄψη τῶν ὁλικῶν αἰτίων, πού ἀπαιτοῦν τὴ γλωσσικὴ μεταρρύθμιση. Τἀόρατα νήματα, πού πλέγονται κάτω ἀπ' τὰ φαινόμενα καὶ τὰ μάτια μας τὰ σκοτισμένα δὲν τὰ ξεχωρίζουν, ὁ καιρός, ἡ ἱστορία θὰ τὰ ξεδιαλύνῃ. Ἕνα μονάχα δὲν μπορεῖ νὰ τἀρνηθῇ κανένας. Τονίστηκε ἀπὸ πολλοὺς καὶ τραγουδιέται σὲ ποιήματα καὶ κοπανίζεται σὲ ἄρθρα πὼς ἡ καθαρεύουσα δεσμεύει τὴν ἐλεύθερη ἀνάπτυξη τῆς ρωμιοσύνης, πνίγει τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους. Τὴ συνείδηση αὐτὴ τὴν ἔχει κάθε δημοτικιστὴς κι ὁ ἴδιος ὁ Ξενόπουλος ἀκόμα. Δὲν ἔχομε λοιπὸν μιὰ συνείδηση ξυπνημένη σὲ ρωμαΐικες ψυχές; Κι αὐτὸς ὁ ἀστοκρατικὸς κ. Ἴδας δὲν ἀναγνωρίζει σὲ φωτεινὲς στιγμές του τί χαραχτῆρα ἔχει αὐτὸ τὸ κοινωνικό μας ζήτημα, ὅπως ὀνομάζει ἀπερίφραστα τὸ γλωσσικό; «Ἡ ἀρχαιομανία τῶν γραμματισμένων κι ὁ βυζαντινισμὸς τῶν Φαναριωτῶν», πού «ἀπ' τὶς βαρειὲς σκλαβιές του ξελευτερώνουνται οἱ Ἕλληνες», τί γνωρίσματα εἶναι;

μὲ τὸ Γουστάβο Ἀδόλφο. Τὸν κατηγόρησαν κ' οἱ δικοί μας κ' οἱ Λατῖνοι πὼς εἶταν κρυφὸς Λουθηρανιστής, αὐτὴ ὅμως τὴν κατηγορία τοῦ τὴν ξέπλυνε ἡ Σύνοδο τοῦ 1672. Τὸν κατηγόρησαν κατόπι κ' οἱ Προτεστάντες πὼς εἶταν ἄνθρωπος ἀδύνατου χαραχτήρα κι ἀναποφάσιστος. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, μοῦ φαίνεται, πὼς ὁ Λούκαρις καὶ χαραχτήρα εἶχε κ' ἤξερε τί ἤθελε. Ἤθελε νὰ προφυλάξη τὴν Ὀρθοδοξία ἀπὸ τὸν Παπισμό, καὶ καθαρίζοντάς την ἀπὸ πολύκαιρες μοῦχλες, νὰ τὴν καταστήση πιὸ ἁγνή, πιὸ μορφωτική, καὶ συναμα πιὸ συμπαθητικιὰ στοὺς ἐχτροὺς τοῦ Παπισμοῦ, τοὺς Διαμαρτυρούμενους (2) Δούλεψε λοιπὸ στὰ γερὰ ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὴ μεγάλη του τὴν ἰδέα, ἀφοῦ, νἀφήσουμε τἄλλα, μετάφρασε ἀλάκαιρο τὸ Βαγγέλιο μὲ τὸν Καλόγερο τὸ Μάξιμο στὴν κοινὴ γλώσσα τοῦ καιροῦ του (1). Δὲν κατόρθωσε ὅμως κατὰ δυστυχία μας τίποτις. Μόλις ἀνέβαινε στὸν Πατριαρχικὸ θρόνο, κι ἄρχιζε ἡ ραδιουργία ἀπὸ τὰ νευρόπαστα τῶν Καθολικῶνε. Πέντε φορὲς ἔγινε καὶ ξέγινε Πατριάρχης. Εἶναι φρίκη νὰ τὰ διαβάζης. Τὴ στερνὴ στερνὴ φορά, ποὺ δὲν εἶχε πιὰ καὶ τὸν Πρέσβη τῆς Ἀγγλίας νὰ τὸν προστατεύη, ποὺ ὁ Πρέσβης τῆς Ὁλλάντας δὲν ἔσωνε, καὶ ποὺ ὁ Γουστάβος Ἀδόλφος εἶτανε πεσμένος, βρίσκουν εὐκαιρία οἱ ἐχτροί του, πείθουνε τὴν Πόρτα πὼς αὐτὸς γυρεύει Ἐπανάσταση, τὸν παίρνει ἡ Ἐξουσία καὶ τονὲ ρίχνει στὸ Βόσπορο. Τὰ ἴδια περίπου τοῦ Γρηγορίου τῆς Δημιτσάνης ἀργότερα. Ἐπειδὴ καὶ τοῦ Κύριλλου τὸ σῶμα τὸ βρήκανε κατόπι ψαράδες καὶ τὸ γλύτωσαν ἀπὸ τὸ κῦμα καὶ τὸ κρυφόθαψαν.

Ὁ Λούκαρις εἶναι ὁ μόνος ποὺ εἶδε κ' ἔκρινε τὴν κατάσταση σοβαρά, καὶ καταπιάστηκε τὴ δουλειὰ σοβαρά. Ὁ μόνος ποὺ πάσκισε νὰ ξαναστηλώση τὴν ἀλήθεια μέσα στὸ ἔθνος. Ἂν πετύχαινε ὡς τὸ τέλος, θἄτανε τὸ μεγαλήτερο θἄμα τοῦ κόσμου, νὰ φέρη τέτοιες φωτισμένες ἀλλαγὲς μέσα σὲ τόπο κατοικημένο καὶ τριγυρισμένο ἀπ' ὅλους τοὺς δαιμόνους τοῦ καιροῦ ἐκείνου· ἀπὸ ξένους ραδιούργους, ἀπὸ τυφλὸ κι ἀδιόρθωτο τύραννο, ἀπὸ πιὸ τυφλοὺς κι ἀδιόρθωτους συμπολῖτες.

(ἀκολουθεῖ)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

2) Ἀφοῦ γράφηκαν τὰ παραπάνω εἴδαμε σωστὴ Μελέτη τοῦ σεβαστοῦ Ἀρχιμαντρίτη Χρυσόστομου Α. Παπαδόπουλου στὴ «Νέα Ἡμέρα» (ἀριθ. 1701/2), καὶ μὲ χαρὰ μας παρατηρήσαμε πὼς παρόμοια περίπου ξηγᾶ κ' ἡ Πανοσιώτη του τὴν πολιτικὴ τοῦ Λούκαρι.

1) Μήτε λέξη γι' αὐτὴ τὴν Ὑπόθεση ὁ δικός μας Ὁ Φρεαρίτης ὡς τόσο ξεσπαθώνει ἐναντίον τοῦ Λούκαρι μὲ ζῆλο ἀληθινὰ μεσαιωνικό, ἀγκαλὰ ὄχι για τὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἐκεῖ τὰ ἴδια καὶ χερότερα γραφτήκανε καὶ λεχτήκανε στὸν εἰκοστὸ τὸν αἰώνα.

ΣΤΙΣ ΚΟΚΚΙΝΕΣ ΦΥΛΛΑΔΕΣ

ΤΑ ΣΚΟΥΡΑ ΚΙΤΑΠΙΑ

Τὰ αἰσθήματα κυβερνοῦν τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ χαρακτῆρας μας εἶναι τὰ αἰσθήματά μας. Τὰ αἰσθήματά μας εἶναι οἱ ἰδέες τῶν ἀμέτρητων προγόνων μας. Οἱ νεκροὶ μᾶς κυβερνοῦν. Οἱ ἀτομικές μας ἰδεῖτσες ἄδικα θὰ παλέψουν κάθε φορὰ μὲ τὰ αἰσθήματά μας. Ἄλλως τε κι' αὐτὲς κατὰ τὰ 999 στὰ 1000 δὲν εἶναι δικές μας. Τὶς χρωστοῦμε στὴν κοινωνία ποὺ μᾶς τὶς ὑποβάλλει καὶ στὰ κιτάπια, ἢ τὶς φυλλάδες, ποὺ διαβάζουμε.

Θέλω νὰ πῶ πὼς δὲ σημαίνει τίποτα τὸ ὅ,τι διαβάζοντας τὸν Γκαῖτε σκεπτόμαστε σὰν ἀριστοκράτες. Γιατὶ διαβάζοντας κατόπιν τὸν Λασσὰλ γινόμαστε, μὲ τὴν ἴδια πάντοτε κακὴ πίστη, ψυχοπονιάρηδες φίλοι τοῦ ἐργάτη. Τὸ βέβαιο εἶναι πὼς καὶ τὴν πρώτη καὶ τὴ δεύτερη φορὰ παραμένουμε οἱ ἴδιοι ὁ ἀπόγονος τοῦ κλέφτη καὶ τοῦ κοτζάμπαση, ἢ τὸ ἀγγόνι τοῦ ραγιᾶ τοῦ καμπου.

Κι' αὔριο δὲν ξέρω τὸ τί μπορεῖ νὰ μᾶς φανεῖ πὼς γίναμε, διαβάζοντας ἕναν τρίτον, ὅσο τὸ φυσικό μας δὲ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ χαλιναγωγοῦμε ὡς ζωηρὴ φαντασία μας κι' ὅσο τὸ ἐπίχτητό μας—ὁ ἐπιστημονικός μας καταρτισμὸς—εἶναι σαθρός, δὲν ἔχει γερὰ τὰ θεμέλια καὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀντισταθεῖ στὴ δυνατὴ πνοή, ποὺ πνέει ἀπ' τὶς σελίδες τοῦ σκούρου κιταπιοῦ, ἢ τῆς κόκκινης φυλλάδας. Ὅσο, δηλαδή, δὲ νιώσαμε ἀκόμα τὸ ἁπλὸ ἐπιστημονικὸ μάθημα, ποὺ μᾶς μαθαίνει τὴν εὐεργετικὴ δυσπιστία πρὸς τὶς εὐκολογενικευόμενες θεωρίες καὶ τὰ συστήματα.

Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω βεβαιόνω πὼς ἀπὸ τὶς στῆλες αὐτὲς δὲ μίλησε ὁ Βασιλικός, μὰ οἱ κόκκινες φυλλάδες ποὺ διαβάζει τὸν τελευταῖο αὐτὸν καιρό. Κι' ἀπὸ τὶς στῆλες αὐτὲς σήμερα δὲ θ' ἀπαντήσει ὁ Ραμᾶς, ἀλλὰ κάποια σκοῦρα κιτάπια. Τώρα ἂν τυχαίνει τὰ ὅσα λένε τὰ κιτάπια νὰ τεριάζουν κάπως καὶ μὲ τὸ φυσικό του, ἐνῶ τὰ λόγια τῶν κόκκινων φυλλάδων δὲν τεριάζουν μὲ τὸν ἄνθρωπο Βασιλικό, αὐτὸ πρέπει ν' ἀποδοθεῖ στὴν τύχη τοῦ δεύτερου ποὺ τριγυρνᾶ μεγάλες χῶρες καὶ πολιτεῖες καὶ ξένες ἔγνιες τὸν τραβᾶνε, καὶ στὴν κακομοιριὰ τοῦ Ραμᾶ, ποὺ κόλλησε σὰ στρεῖδι στὸ σπιτικό του τῆς Πλάκας.

Καὶ λοιπὸν τὰ σκοῦρα κιτάπια μου κάτι θὰ μπορούσανε κι' αὐτὰ ματσουλίζοντας νὰ ποῦνε, γιὰ τὸ πὼς ἔγινε ἡ ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὴν ὥρα καὶ γιὰ τοὺς παράγοντες ποὺ τὴν προσδιορίζουν, ὅπως καὶ γιὰ τὸ ρόλο τῆς ἐλεύθερης βουλήσεως κι' ἀκόμα γιὰ τὸν καθορισμὸ τῶν κάποιων νόμων, ποὺ δουλεύουν ἔξω ἀπὸ τὴ θέληση τοῦ ἀνθρώπου καὶ λοιπά.

Ἂν ὅμως ὅλ' αὐτὰ μποροῦσαν καὶ νὰ τὰ ποῦνε καθαρὰ κ' αἰτιολογημένα φαντάζομαι, πὼς θὰ λάβαινε καὶ σάρκα καὶ ὀστὰ τ' ὄνειρο τοῦ A. Comte καὶ τῶν ἄλλων, ποὺ ὀνειρεύθηκαν τὴν ἵδρυση ἐπιστήμης Κοινωνιολογίας.

Κ'ἴσα ἴσα ἐπειδὴ δὲ μποροῦνε νὰ τὰ ξεκαθαρίσουν γιὰ τοῦτο κι' ὁ ὑποφαινόμενος ἀμφισβήτησε πάντοτε τὴν ὕπαρξη μιᾶς τέτιας ἐπιστήμης. Γιατὶ μὲ ὅσα τόλμησα νὰ γράψω, εἴτε κρίνοντας διστακτικὰ τὸ σπουδασμένο βιβλίο τοῦ κ. Σκληροῦ, εἴτε ἀπαντῶντας θαρρετὰ στὸ κήρυγμα τῆς Μανιακῆς Ἀλλαγῆς τοῦ κ. Βασιλικοῦ, ἕνα πρᾶγμα ἐτόνισα—τὸ ὅ,τι καὶ οἱ δυό τους μᾶς παρουσιάζουν τὰ κοινωνικὰ προβλήματα σὰν πράγματα λυμένα καὶ γνωστά, ἐνῶ εἶναι ἄλυτα κι' ἀξεδιάλυτα. Μ' ἄλλα λόγια τοὺς κατηγόρησα πὼς γενικεύουν πρόωρα ἐπιστημονικὲς ὑποθέσεις, ὅταν μᾶς λένε πὼς **ἔτσι** γίνεται ἡ ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας, ἐνῶ μπορεῖ καὶ νὰ μὴ γίνεται ἔτσι· κι' ὅταν μᾶς βεβαιώνουν πὼς ἡ ἐξέλιξη τῶν κοινωνιῶν καὶ ἡ πρόοδός τους εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ἐνῶ ἡ ἐξέλιξη μπορεῖ νὰ μὴν ὁδηγεῖ πάντοτε στὴν πρόοδο.

Νομίζοντας πὼς αὐτὴ ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ὑπῆρξε ἡ περίφημη βάση τῆς συζητήσεώς μας, θὰ ξαναπαντήσω ἀπάνω στὸν ἴδιο χαβᾶ. Καὶ λέω. Ἡ Ἐπιστήμη γιὰ ν' ἀναγνωρίσει ἕνα Νόμο χρειάζεται νὰ πεισθεῖ, πὼς τὰ ἴδια αἴτια φέρνουν τὰ ἴδια ἀποτελέσματα. Κι' ὁ νόμος της εἶναι τόσο σταθερότερος ὅσες περισσότερες φορὲς μπόρεσε νὰ πεισθεῖ ἡ Ἐπιστήμη **πὼ βρέθηκε** μπροστὰ στὰ ἴδια αἴτια ποὺ φέρανε τὰ ἴδια ἀποτελέσματα. Μὰ γιὰ νὰ πεισθεῖ πὼς βρίσκεται μπροστὰ στὰ ἴδια αἴτια χρειάζεται νὰ τύχουν, ἢ καὶ νὰ δημιουργήσει ἡ Ἐπιστήμη (μὲ τὸν πειραματισμὸ) ἐντελῶς ἀπαράλλαχτες συνθῆκες.

Λαϊκὰ ἢ ἀριστοκρατικά; Κ' ἡ λευτεριὰ αὐτή, ποὺ βλέπει ὁ κ. Ἴδας, δὲν εἶναι ξύπνημα μιᾶς συνείδησης; Καὶ προχωρῶ μακρύτερα ἀκόμα· κι ἂν μοναχὰ στὸ πνεῦμα τοῦ συγγραφέα τοῦ «Ἡρώων καὶ μαρτύρων αἷμα» ξύπνησε αὐτὴ ἡ συνείδηση, τὸν ποιητὴ τὸν ἔφτανε. Ἡ ἰδέα του βρίσκεται δυναμικὰ στὴν πραγματικότητα, ποὺ στηλόνει τὸ ἰδανικό του.

*

Τὸ βαθύτερο χαραχτῆρα τοῦ γλωσσικοῦ κινήματος τὸν διαισθάνθηκε ὁ Καμπύσης πρῶτος. «Οἱ Κοῦρδοι» του εἶναι γιὰ τὴ φιλολογία μας ὅ,τι γιὰ τὴ γερμανικὴ ἡ «Ἐμιλία Γαλότι» κ' ἡ «Ραδιουργία κι Ἀγάπη», ὅ,τι γιὰ τὴ γαλλικὴ ἡ δίλογία τοῦ Φίγαρο. Σὲ τοῦτα ὑψώνεται κραυγὴ κατὰ τοῦ ἀριστοκράτη, στοὺς «Κούρδους» διαμαρτύρηση κατὰ τοῦ πλουτοκράτη ἀστοῦ. Ἕνας σταθμὸς στὴν τέχνη μας, ποὺ τὸν ἀρνήθηκε ὁ ἴδιος συγγραφέας τῶν «Κούρδων» πρῶτος. Ἐπαναστάτης γνήσιος, πολεμιστὴς τοῦ καθεστῶτος στὴν ἀρχὴ ἀπὸ ἔνστιχτο, τυλίχτηκε ἔπειτα μοιραῖα στὰ δίχτυα μιᾶς φιλοσοφίας πλάνας, γιὰ νὰ μεταμορφωθῆ σὲ ἀναρχικό, ἐγωϊστικό, ἀτομικιστικὸ ἐπαναστάτη. Τὸν ξάφνισε ἡ ζωὴ μιᾶς ξένης χώρας μὲ τὸ δίκιο. Μὰ θαύμασε σ' αὐτὴ τὸ πήλινό της μεγαλεῖο καὶ ὁ ἀντάρτης γύρισε ἀπὸ κεῖ «ἀριστοκράτης». Πόλεμος γιὰ τὸν πόλεμο, ἄρνηση τῶν πάντων, τὸ σφυρὶ γιὰ τὸ σύντριμμα ἄκακων εἰδώλων ὄχι γιὰ τὸ γκρέμισμα τοῦ σάπιου καθεστῶτος. Εἴτε αὐτὴ ἡ ἐπίδραση, εἴτε συγγενὴ ἔνστιχτα ἔσυραν τὴ νεώτερη γενιὰ σὲ ὅμοια φιλοσοφία. Τὸ ἐγώ μας κύριος κι ἀφέντης τῆς ζωῆς, αὐτὸ τὴν πλάθει καὶ τὴν ὁδηγεῖ ὅπου τοῦ καπνίζει, ἀσκώντας ὡσὰν σπὸρτ τὴ δύναμή του. Τὰ πλήθη σκλάβα πίσω του, τσούρμα ὁ λαός, βάναυσος, χυδαῖος ὄχλος. Φιλοσοφικὸς ἀναρχισμός, ψυχολογία πλουτοκρατική, μὲ ὅλο τὸ ἀριστοκρατικὸ κόρδωμά της. Τώρα πίσω πίσω ἀριστοκρατία. Μόνο ἀνιστόρητος μπορεῖ νὰ πιστεύη στὸ ξανάνιωμά της. Σ' αὐτὰ τὰ δίχτυα μπερδεμένη ξετυλίχτηκε ἡ νεαρὴ φιλολογία μας. Λαϊκὸ τὸ φόρεμα, ἀστικὸ τὸ βάθος. Τί ἀξίζει ἡ παραγωγή της, τὸ ὑπόδειξε ὁ Γιαννιός. Ἀνοίξτε τὸ «Νουμά», ξεφυλλίστε, ἂν θέτε, καὶ τὰ «Παναθήναια». Τὰ νεαρότερα περιοδικὰ δείχνουν πλατύτερα τὰ ρήχη καὶ τὴν ξέρα. Κάθε πνοή, κάθε δροσιὰ ὡσὰν νὰ χάθηκε ἀπ' τὴ νιότη αὐτοῦ τοῦ τόπου. Καὶ φυσικὸ τἀστικὰ ἰδανικὰ—καὶ τέτια εἶναι τὰ μεγάλα ἐθνικὰ ἰδανικά, ποὺ θέλει ὁ Παλαμᾶς νὰ κλείση ὁ ποιητὴς στὸ καλύδι του—ξεπεσμένα πιά, πῶς θὰ μποροῦσε νὰ ζωογονήσουν μιὰ ἔμπνευση καινούρια; Οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλιότερους σώπασαν, ὅπου δὲν ἀναμασσοῦν, οἱ κατοπινοί τους ἐρμιά, χάρος. Τὸ πολὺ πολὺ σ' ἕναν ἢ δυὸ μιὰ ἄδροση τεχνοτροπία. Τοῦ κάκου πιάνονται παλιοὶ καὶ νέοι νὰ ζεστάνουν μιὰ ἐθνικὴ ἰδέα. Ὄνειρα ἁρματωλικὰ καὶ συμμορίες μακεδονικὲς δὲ βγάζουν πιὰ ποιητὲς πέρα ἀπ' τὸ ὕψος καὶ τὸ εἶδος τοῦ Ματσούκα. Βαθιοὶ κοινωνικοὶ ἀναβρασμοὶ τοὺς βγάζουν, ἀγῶνες γιὰ τὸν πολιτισμὸ τοὺς ξεπετοῦν στὴ μέση. Μὰ τέτοι ἀγῶνες εἶναι εἶναι ἀσυμβίβαστοι μὲ τἀστικὰ ἔνστιχτά μας. Ὅσο κι ἂν εἴχαμε τὴ συνείδηση τῆς σημασίας τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, ἐκεῖνα δὲ μᾶς ἄφησαν νὰ γυρέψουμε ξανάνιωμα καὶ τῆς ψυχῆς μας στὴ λαϊκὴ ψυχή. Ζωὴ λαοῦ γιὰ μᾶς μόνο οἱ ἐξωτερικὲς συνήθειες του, οἱ ἐκφράσεις του, οἱ προλήψεις· αὐτὰ ἀγκαλιάσαμε· οἱ ἐξαιρέσεις λίγες. Ὅπου δροσιὰ καὶ ζωντανὸ κρυμένο, φυλάχτηκε καθένας νὰ τἀγγίξη. Ἡ δίψα τῆς λαϊκῆς ψυχῆς δὲν πύρωσε τὰ χείλη μας, ἡ σκλαβιά της δὲ μᾶς ξύπνησε τὸν πόνο, ποὺ κινάει ψυχὲς γενναῖες. Δὲν κατηγορῶ κανένα· καὶ νὰ τὸ κάμω. εἶμ' ἕνας ἀπὸ τοὺς κατηγορούμενους. Διατυπόνω μοναχά, γυρεύω νὰ ἐξηγήσω τὸ φαινόμενο τῆς νάρκης μας. Βάρος μοιραῖο καθίζει στὴν ψυχή μας, ποὺ δὲν τινάζετ' εὔκολα. Φυ-

Πρᾶγμα που ἀκόμα ἡ Ἐπιστήμη δὲ φαντάσθηκε πὼς μπορεῖ νὰ τὸ ἐπιτύχει, γιατὶ τότε θἄλεγε πὼς ἀπόκτησε τὴν τέλεια γνώση τῶν πραγμάτων. Γιὰ τοῦτο καὶ οἱ νόμοι της εἶναι ἀκόμα κατὰ προσέγγιση φυσικοί, ποὺ θὰ πεῖ πὼς ἀπέχουν ὁπότε λιγότερο καὶ πότε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἀγνώριστους φυσικούς.

Τέτοι εἶναι ὅλοι οἱ Νόμοι ὅλων τῶν ἐπιστημῶν. Ἂν τώρα σκεφθοῦμε πόσο εἶναι δύσκολο νὰ βρεῖ ἡ Κοινωνιολογία (σὰν ἐπιστήμη) συνθῆκες, ἂν ὄχι ἀπαράλλαχτες, μὰ κι' ἁπλὰ ὅμοιες, γιὰ νὰ πεῖ ὅτι σὲ δυὸ περιστάσεις βρέθηκε μπροστὰ στὰ ἴδια αἴτια, θὰ καταλάβουμε τὸ γιατὶ δὲ θὰ κατορθώσει νὰ δώσει ποτέ της νόμους, ποὺ νὰ μᾶς δείχνουν ἔστω κι' ἀπὸ μακριὰ καὶ σύθαμπα τὴν ἀλήθεια.

Ὅποιος λοιπὸν νομίζει πὼς κατέχει νόμους κοινωνιολογικοὺς εἶναι τουλάχιστον τολμηρός.

Θέλετε κ' ἕνα παραδειγμα τόλμης ἀνεπιστημονικῆς; Παράδειγμα ἐφαρμογῆς νόμου ! ! ! καμωμένου μὲ τὸ ἔτσι τὸ θέλω;

Διαβάστε ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ κ. Σκληροῦ τὶς σελίδες ὅπου ὁ συγγραφέας βγάζει τὰ ἴδια ἀποτελέσματα, θεωρῶντας ὡς ἴδια αἴτια τοὺς παράγοντας τῆς Γαλλικῆς κοινωνίας πρὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς πρὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνα.

Γιὰ νὰ νιώσετε μάλιστα βαθύτερα τὴν τέχνη του, φανταστῆτε τὸ μελετημένο συγγραφέα τοῦ Κοινωνικοῦ Ζητήματος χημικὸν ἀγωνιζόμενο νὰ παρασκευάσει τὰ ἴδια αἴτια σὲ δυὸ κοῦπες ἀπὸ διαφορετικὸ μέταλλο καὶ διαφορετικὸ μέγεθος, μὲ διαφορετικὴ θερμοκρασία καὶ ὑγρασία, ρίχνοντας ὑγρὰ διάφορα στὴν καθεμιὰ καὶ κομμάτια γῆς ἀκαθάριστης, ποὺ περιέχει σὲ ἄνισες ποσότητες ἕνα κοινὸ μέταλλο, τὸν ἄνθρωπο. Κι' ὅλ' αὐτὰ μὲ τὴν ἐλπίδα ἀπὸ τὶς δυὸ κοῦπες νὰ βγεῖ τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα. Θὰ γελάσετε μὲ τὸν πειραματιστή; Αἴ λοιπόν! μὲ ἄγνωστο ἀκόμα τὸ ἐθνολογικὸ στοιχεῖο τοῦ χαρακτῆρα τῆς φυλῆς—ποὺ ὁ Ἕρμονας τὸ δείχνει ἀνεξέταστο ὡς τὰ σήμερα—δίχως καμμιὰ φροντίδα γιὰ τὸ ξεκαθάρισμα τῆς ζωῆς, τῶν ἐθίμων, τῆς πίστεως, τῶν παραδόσεων, χωρὶς καμμιὰ ἀνησυχία γιὰ τὸ βροντόφωνο καρυοφύλλι, που δὲ λαλοῦσε ἀπαράλλαχτα μὲ τὴ ρητορικὴ τοῦ Ρουσσὼ καὶ χωρίς.... ἴχνος ἐπιστημονικῆς συνειδήσεως — ἂς μοῦ ἐπιτραπεῖ ἡ σκληρότης - ὁ κ. Σκληρὸς παρασκεύασε τὸ πείραμά του καὶ νόμισε, πὼς ἐπέτυχε ν' ἀληθέψει ὁ νόμος, ποὺ θέλει νὰ βρίσκει οἰκονομικὰ τὰ αἴτια τῆς κάθε ἀλλαγῆς.

Τί τὸν ἐνδιαφέρει τὸν ἀλχημιστὴ τοῦ 1908 ἂν ὁ κλέφτης γιὰ διακόσια χρόνια ὁλόκληρα εἶχε καμμένη τὴν καλύβα του καὶ πολεμοῦσε τὸν Τοῦρκο, γιὰ ν' ἀναπνέει ἐλεύθερος τὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ; Κι' ὅτι κατέβηκε ὁ κλέφτης ἀπὸ τὸ βουνό, σὰ δυνάμωσε καὶ σὰν ἦρθε ἡ κατάλληλη ὥρα (ποὺ τὴ δημιούργησε κι' ὅλας κάποιος παράξενος Βολταῖρος Ἀλῆς Τεπενλελῆς) μ' ἀπόφαση νὰ κάψει καὶ τὴν καλύβα τοῦ ραγιᾶ τοῦ κάμπου – τοῦ ἐργάτη καὶ τοῦ ἀστοῦ τῆς ἐποχῆς — γιὰ νὰ τὸν ἀναγκάσει νὰ σηκωθεῖ; Κι' ἀκόμα ὅτι ἔδωσε ὁ κλέφτης χέρι σὲ συντρόφους, ποὺ ξεκίνησαν κ' ἦρθαν ν' ἀγωνισθοῦν χωρὶς νὰ τοὺς βιάσει σὲ τοῦτο κανένας οἰκονομικὸς λόγος, ἀλλὰ καταλάγαρη ἡ εὐγενικιὰ πατριωτικὴ ἰδέα - κι' ἂν θέλετε νὰ μιλήσω κοσμοπολίτικα — ἡ πιὸ φιλελεύθερη Ἰδέα ποὺ ξέρω: Τὸ ξεσκλάβωμα ἑνὸς λαοῦ ἀπὸ τὰ νύχια τῆς Τούρκικης Σκλαβιᾶς.

Μιὰ τέτια φιλελεύθερη ἰδέα μοῦ φαίνεται πὼς μπορεῖ ν' ἀρκέσει καὶ σήμερα στὴν κάθ' εὐγενικιὰ ψυχὴ Νεοέλληνα. Κ' ἕνας τέτιος σκοπὸς μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἀνώτερος ἀπὸ τὸ σκοπὸ τῆς κάθε σοσιαλδημοκρατίας.

Ἡ Ἰδέα νὰ λυτρώσουν τοὺς Σκλαβους οἱ Ἕλληνες. Νά, τὸ τί θὰ τοὺς κάνει στοὺς αἰῶνες τοὺς ἅπαντας εὐγενικούς, πολιτισμένους καὶ ἄξιους νὰ λογαριάζονται ἐλεύθεροι, φιλελεύθεροι, φιλάνθρωποι, μεγάλοι. Ἡ κάθε ἄλλη εἶναι κατώτερή της. Κ' ἐκεῖνος ὁ Ἕλληνας ποὺ θὰ λησμονήσει τοῦτη γιὰ νὰ ὀνειρεύεται, πὼς ὁ σκοπὸς τῆς Ἑλλάδας εἶναι ν' ἀποχτήσει ἕνα Ἰσράελ ἢ ἕναν Ἠγεμμανς, ἂς λιθοβοληθεῖ. Τὸ ἀξίζει.

Ἂν μποροῦσε νὰ γίνει καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο, πιός θὰ ἦταν ὁ τρελλὸς ποὺ θὰ εἶχε ἀντίρρηση σπουδαία;

Μὰ τὸ κακὸ εἶναι, ποὺ κάθε ἰδέα ἔχει μέσα της καὶ κάποιες συνέπειες, γίλε μου Βασιλικέ. Κι' ἡ σοσιαλιστικὴ ἔχει σὰ συνέπεια τὴν ἀδερφότητα τῶν λαῶν, ἑπομένως χαλαρώνει τὸ Μῖσος κατὰ τοῦ Τούρκου, ποὺ μᾶς χρειάζεται γιὰ τὸ σκοπό μας. Κ' ἔχει σὰ συνέπεια τὴν ὑλοφροσύνη. Κ' ἐμεῖς πρέπει νὰ μὴν πολυσκεπτόμαστε γιὰ τὴν κοιλιά μας, προτοῦ τελειώσουμε τὸ ἔργο μας τὸ Ἐθνικό, τὸ Εὐγενικό, τὸ Μεγάλο.

Μὲ μιὰ λέξη. Ὁ σοσιαλιστὴς παραφροντίζει γιὰ τὴ βελτίωση τῆς ἀτομικῆς του καταστάσεως, ἐνῶ ἐμεῖς πρέπει νὰ μάθουμε καὶ νὰ θέλουμε νὰ δουλεύουμε γιὰ τοὺς ἄλλους.

Καὶ γιὰ νὰ δουλέψουμε πραγματικὰ πρέπει τὸ Κρατος νὰ γίνει γερό. Καὶ γιὰ νὰ γίνει γερό, γιὰ τὸ σκοπό μας ἐννοεῖται τὸν εἰδικό, πρέπει νὰ γίνει στρατιωτικό, ποὺ νὰ θέλει νὰ δοξασθεῖ μὲ τὴν πλάκα κι' ὄχι μὲ τὴν πένα. Δὲν εἶναι τέτια βέβαια καὶ ἡ θέληση τῆς σοσιαλδημοκρατίας.

Ἰδοὺ τὸ γιατὶ ὡς τὰ τώρα κρατήσαμε τὸ χαβᾶ ποὺ κρατήσαμε. Ὁ χαβᾶς μας ἦταν ἀρνητικός. Θελήσαμε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ νὰ σᾶς ποῦμε, πὼς δὲν εἶναι οὔτ' ἐπιστημονικὲς ἀλήθειες αὐτὲς ποὺ μᾶς φέρνετε, οὔτε ψευτιὲς ποὺ μπορεῖ νὰ χρησιμέψουν γιὰ κατι καλό. Ἀπεναντίας εἶναι συμπεράσματα μαλλιοτραβηγμένης ἐπιστημονικοφανοῦς θεωρίας καὶ ψευτιᾶς, ποὺ μπορεῖ ν' ἀδυνατίσουν, ὅσων δὲν πολυνιώθουν τὸ βαθος τῶν πραγμάτων, τὸ εὐγενικὸ αἴσθημα, ποὺ κληρονομήσανε ἀπὸ τοὺς κλέφτες προγόνους.

Ὅλ' αὐτὰ τὰ λέμε ὅσο ἐπίτηδες στενόμαστε στὸ θεωρητικὸ σταδιο τῆς ἔρευνας τῶν ἀποτελεσμάτων παρόμοιας ἀπόπειρας.

Θέλετε τώρα νὰ μαθετε καὶ πραγματικὰ τὸ τί φρονοῦμε πὼς μπορεῖ νὰ γίνει; Ἅμα κυκλοφορήσουν καὶ καρποφορήσουν οἱ τέτιες ἰδέες σας καὶ ἀντιληφθοῦν οἱ δημοκόποι, πὼς ἄρχισε νὰ δημιουργεῖται ἐργατικὸ κόμμα, θὰ τρομάξουν καὶ θὰ πετάξουν ἀπὸ τὴ μέση ὅλους τους ἁπλοϊκοὺς εἰλικρινεῖς φιλεργάτες φιλανθρώπους, ποιητὲς καὶ ἰδεολόγους, που τὸ ξανάψατε, γιὰ νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὰ δικαιώματα τοῦ ἐργάτη μὲ τὴν ἴδια ἐπιτυχία ποὺ ἐκμεταλλεύθηκαν ὡς τὰ τώρα τοὺς ἐλεύθερους θεσμοὺς καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ κυρίαρχου λαοῦ.

Τὸ νὰ προσφέρετε λοιπὸν ἕνα νέον ὅπλο στὰ ἐπιτήδεια χέρια τῆς δημοκοπίας, αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ πολὺ πολὺ τὸ κατόρθωμα σας. Πὼς εἶναι αὐτὸ καὶ τ' ὄνειρό σας; οὔτε κι' ἂν μοῦ τὸ πῆτε δὲ θὰ σᾶς πιστέψω. Γιατὶ σᾶς ξέρω. Καὶ νιώθω βαθιὰ πόσο ἀνίσχυροι θὰ σταθῆτε νὰ ὑποφέρετε τὸ βδελυρὸ θέαμα, ποὺ θὰ παρουσιάσει μιὰ καλλιέργεια στὸν τόπο μας τῶν ἰδεῶν, που σᾶς παρατέρνουνε σήμερα.

Φλεβάρης 1908 ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΜΟΣ

σικὸ τὸ πράμα, ὅσο κι ἂν εἶναι ἐκπληχτικό. Ἔχομε τὴ συνείδηση τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος καὶ δὲν τολμοῦμε νὰ τοῦ ψυχολογήσομε τὸ βάθος. Ἀπλώνομε τὰ χέρια στὴν Ἀλήθεια, μὰ μᾶς λείπει τὸ κουράγιο νὰ τὴν ἀγκαλιάσωμε, γιὰ νὰ δανειστῶ τὰ λόγια τῆς Ἀστρούλας ἀπ' τὶς «Ἀλυσίδες». Τί μᾶς κρατεῖ; Τὸ ἔνστιχτο τῆς τάξης μας. Καὶ καταντοῦμε ἰδεολόγοι, οὐτοπιστὲς σὰν τὸ Στρωτό, ποὺ θέλει νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴν Ἀλήθεια μὲ τὴν ἀλήθεια, παίρνοντας σύντροφους, ποὺ τὴν πρώτη δύναμή τους τὴ στηρίζουνε στὸ Ψέμμα. Ἡ νίκη μᾶς φωνάζει δυνατὰ ἀπ' τὶς τάξεις τοῦ ἀληθινοῦ καὶ καρποφόρου ἀγώνα καὶ μεῖς στὴ θεωρία βόσκομε· εἴμαστε ἐκεῖνοι, ποὺ ὁ Μεφιστόφελης τοὺς παρομοιάζει μὲ τὸ ζῶο, ποὺ ἕνα πνεῦμα κακὸ τὸ περιφέρνει σ' ἕνα χέστο, ἐνῶ ὁλόγυρά του πρασινίζει τὸ χλωρὸ λιβάδι.

*

Σ' αὐτὸ τὸ χλωρὸ λιβάδι φύτρωσε τὸ δράμα τοῦ Ταγκόπουλου. «Οἱ Ἀλυσίδες» εἶναι ἀπὸ χορτάρι πράσινο. Ποιά τέχνη ἔβαλε στὸ πλέξιμό τους, ἄλλο ζήτημα. Τὸν κριτικὸ τῆς ἐποχῆς τὸν μέλει πρῶτα μόνο πὼς ἡ νεοελληνικὴ παραγωγὴ ἀφίνει τὰ ρηχὰ ὑπερούσια καὶ τἀργολόγα παιγνιδίσματα καὶ βάζει χέρι στὶς κοινωνικὲς πληγές. Οἱ «Κοῦρδοι» τοῦ Καμπύση βρίσκουν τὸ συνέχισμά τους. Ὁ Παλαμᾶς ἐκτίμησε καλὰ τὴν προσπάθεια τοῦ συγγραφέα τῶν «Ἀλυσίδων» μὲ τὰ πρῶτα δράματά του. Ὅποιος βλέπει τὸ δράμα νἄχῃ βαθύτερο σκοπὸ στὴν κοινωνία ἀπὸ τὸ διασκέδασμα τῶν βραδυνῶν ὡρῶν τοῦ ἀστοῦ, θὰ ἐκτιμήσῃ καὶ τὴν κρίσῃ τοῦ Παλαμᾶ, θὰ ἐνθουσιαστῇ καὶ μὲ τὴν πρόθεσῃ τῶν «Ἀλυσίδων», θἀφήσῃ στὸ συρτάρι του τὰ τεχνικά του μέτρα, ἐπιχειρώντας νὰ τὰς κρίνῃ. Νὰ πάρ' ἡ ὀργὴ αὐτὰ τὰ μέτρα! Ἡ κριτική μας σ' ὅλα τἄλλα βάζει καραντίνα μὲ τὴν ὑποψία πὼς ἔρχονται ἀπ' τὰ ξένα, στὰ μέτρα μόνο ἀφίνει ἐλεύθερα τὰ σύνορα, ὅπου δὲν ξεθάφτει τὰ πάτρια ἀπ' τὰ βάθη τῶν αἰώνων. Πόσο βαθειὰ εἶναι ριζωμένη στὴν ψυχή μας ἡ ξενοφοβία αὐτή, τὸ μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος συγγραφέας τῶν «Ἀλυσίδων», ὁ κατηγορούμενος γι' αὐτὲς *ἐπὶ λωθρεμπορίᾳ*. «Ντόπιο θέατρο μᾶς χρειάζεται καὶ ντόπια τέχνη καὶ ζωή. Γιὰ ὑπεράνθρωπους κι ἄρρωστους χαραχτῆρες καὶ γιὰ χειραφετημένες κοκκώνες εἶναι νωρίς. Τὸ θέατρό μας δὲν ἔζησ' ἀκόμα, γιὰ νὰ γεράσῃ καὶ γιὰ νὰ σηκώσῃ τέτιες ξενόφερτες καρικατοῦρες [30] στἀπλάνιστα σανίδια του», μᾶς λέει στὸν πρόλογο τοῦ δράματός του,

[30]) *Ὁ Βασιλικὸς παρεξήγησε τὰ λόγια μου· μπορεῖ πάλι καὶ γὼ νἂν μὴν τὰ διατύπωσα καλά. Δὲ θέλησα νὰ πῶ πὼς μᾶς βλάφτει τὸ* **ξένο** *ὅταν μπαίνει στὸ θέατρό μας ἢ στὴ ζωή μας. Τόσο πισωδρομικὸς δὲν εἶμαι· γιὰ νἄχω τέτιες μουχλιασμένες ἰδέες. Εἶπα πὼς μᾶς βλάφτει ἡ* **καρικατοῦρα** *τοῦ ξένου κ' ἐπιμένω σ' αὐτό, ἀφοῦ κανένας δὲ θἂν μπορέσει νἂν τἀρνηθεῖ πὼς ὅ,τι πήραμε ἀπὸ τοὺς ξένους ἴσαμε τώρα ἢ κακὸ εἶταν ἢ τὸ γελοιοποιήσαμε. Τὸ περασμένο καλοκαῖρι εἴδαμε στὸ θέατρο καρικατοῦρες ζωντανὲς μὲ κωστούμια ὑπεραθρώπων καὶ μπλαζέδων καὶ χειραφετημένων καὶ πολλοὶ μπρουτὰ σὲ τέτιες καρικατοῦρες χαμοκτυπήσαμε τὶς φουστανέλλες τοῦ κ. Περεσιάδη καὶ τὰ σκηνικὰ ἀναγνώσματα τοῦ κ. Βώκου. Πὼς δὲ βλάφτει τὸ ξένο, μὰ τὸ ἐναντίο ὠφελεῖ, μᾶς τὸ δείξανε οἱ Γιαπωνέζοι ποὺ πήραν ἀπὸ τοὺς ξένους τὰ* **καλὰ** *καὶ τὰ πήρανε* **καλὰ** *κι ὄχι* **καρικατουρίστικα**, *καὶ θαματουργήσανε. Ὅτα λέω πὼς μᾶς χρειάζεται* **ντόπιο θέατρο** *καὶ* **ντόπια ζωή**, *ἐννοῶ θέατρο καὶ ζωὴ ποὺ νὰ μᾶς συγκινεῖ, ποὺ νὰ μᾶς μιλάει στὴν ψυχή μας. Τὸ δήλωσα αὐτό, θαρρῶ, καὶ στοὺς «Ζωντανοὺς καὶ Πεθαμένους», στὸν Πρόλογο (σελ. 5 στὴ σημείωση). Ὑποστηρίζω ἀκόμα πὼς ἕνα δρᾶμα τοῦ Ἴψεν λ. χ., περσότερο ἐπηρεάζει τὴ ζωή μας καὶ πιὸ πολὺ σηκώνει τὸ θέατρό μας, ἀπὸ μιὰ κακοφτιασμένη ἐθνικὴ τραγωδία ποὺ μόνα χαρίσματα ἔχει τὴ φουστανέλλα, τὸ καριοφύλι καὶ τὰ ὅμορφα τα τετράπαχα. Κ' ἐπιτέλους* **ποιό** *εἶναι τὸ* **ξένο**; *Ἐγὼ λαρρῶ πὼς πιὸ κοντὰ στὴν ψυχή μας εἶναι τὸ θέατρο τοῦ Ἴψεν ἀπὸ τὸ θέατρο τοῦ Αἰσκύλου καὶ πιὸ συγγενικός μας εἶναι, ἀφοῦ πιὸ κοντὰ στὴ ζωή μας βρίσκεται κ' ἔτσι πιὸ πολὺ ἔχουμε νὰ διδαχτοῦμε ἀπ' αὐτόνα,*

"Ο ΝΟΥΜΑΣ"

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἀθήνα δρ. 5. — Γιὰ τὶς Ἐπαρχίες δρ. 7. Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10.

Γιὰ τὶς ἐπαρχίες δεχόμαστε καὶ τρίμηνες (2 δρ. τὴν τριμηνία) συντρομές.

Κανένας δὲ γράφεται συντρομητὴς ὃ δὲ στείλει μπροστὰ τὴ συντρομή του.

10 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κιόσκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια· Εθν. Τράπεζα Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιόδρομου (Ἀκαδημία), Βουλή, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδερόδρομου (Ὁμόνοια), στα βιβλιοπωλεῖα «Ἑστίας» Γ Κολάρου καὶ Σακέτου (ἀντίκρυ στὴ Βουλή).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Ἡ ἠθικὴ τῆς πεντάρας — Τὰ διδαχτικὰ βιβλία τοῦ Παλαμᾶ — Ὁ λαὸς διασκεδάζει... — Καὶ πάλι Φλυάρετος φθέγγεται.

ΤΡΙΛ, γιὰ τὴν ὥρα, ἀναγνώσματα δημοσιεύονται στὶς Ἀθηναϊκὲς ἡμερίδες γιὰ τὸ λυπηρὸ οἰκογενειακὸ δράμα Χαλούλια—Δημούλη. Γιὰ τὸ δράμα αὐτό, ποὺ κλείστηκε ἔτσι ἄγρια μὲ μιὰ αἱματηρὴ μονομαχία, δὲ γράψαμε λέξη, πρῶτα γιατὶ εἶναι ὁλωσδιόλου οἰκογενειακὸ καὶ δεύτερο γιατὶ ξέραμε τὴν ὥρα δὲν ξεκαθαρίστηκε καλὰ καλὰ ἂν ὁ σημαιοφόρος τοῦ ναυτικοῦ Χαλούλιας, ποὺ σκοτώθηκε στὴ μονομαχία ἀπὸ τὸ συνάδελφό του Δημούλη, ἀπατήθηκε ἀπὸ τὴ γυναίκα του ἢ νόμισε πὼς ἀπατήθηκε.

Οἱ ἡμερίδες μας ὅμως δὲ χάνουνται σὲ τέτια ψιλολογήματα. Τὴν πεντάρα κοιτάζουν καὶ μπροστὰ στὴν παντοδύναμη ὅλα τὰ τσαλαπατοῦνε. Τί κι ἂ βρίζεται ἡ μνήμη ἑνὸς πεθαμένου; Τί κι ἂ ρεζιλεύουντάι δυὸ οἰκογένειες κι ἂ σέρνεται στὸ βοῦρκο τοῦ δρόμου ἡ ὑπόληψη ἑνὸς ἀξιωματικοῦ, ποὺ ἴσως νἆναι περσότερο δυστυχισμένος ἀπὸ τὸ συνάδερφό του, γιατὶ ἔζησε νὰ δεῖ ὅλο αὐτὸ τὸ μασκαραλίκι ποὺ παθαίνει μὲ τὰ φαΰλα καὶ ἄτιμα αὐτὰ ἀναγνώσματα;

Οἱ τρομεροὶ αὐτοὶ ἀθρωποφάγοι, ποὺ λέγουνται Ἀθηναῖοι ἡμεριδογράφοι, κάθε μέρα φωνάζουνε γιὰ ἠθική, γιὰ πατρίδα, γιὰ θρησκεία, χωρὶς νὰ ντρέπουνται, ἀφοῦ ὁ κόσμος βλέπει πὼς μιὰ ἠθικὴ καὶ μιὰ πατρίδα καὶ μιὰ θρησκεία ἔχουν, τὴν ΠΕΝΤΑΡΑ.

*

ΟΙ «ΚΑΙΡΟΙ» γράψανε πὼς δὲν πρέπει νὰ διοριστεῖ ὁ καθηγητὴς κ. Πολίτης στὴν ἐπιτροπὴ ποὺ θὰ κρίνει τὰ διδαχτικὰ βιβλία, γιατὶ ἂ διοριστεῖ θὰ κοιτάξει νὰ βρεθέψει τὰ διδαχτικὰ βιβλία ...τοῦ Παλαμᾶ.

Τὴν ἄλλη μέρα οἱ «Καιροὶ» διορθώσανε τὸ λάθος τους καὶ εἴπανε πὼς ὁ Παλαμᾶς δὲν ἔχει γράψει διδαχτικὰ βιβλία, ὥστε ὁ κ. Πολίτης κτλ.

Ἐμεῖς γιὰ δυὸ πράματα λυπούμαστε κατάκαρδα· ποὺ δὲ διορίστηκε στὴν ἐπιτροπὴ ὁ κ. Πολίτης καὶ ποὺ δὲν ἔχει γράψει διδαχτικὰ βιβλία ὁ Παλαμᾶς.

Ἂ γινόντουσαν αὐτὰ τὰ δυὸ πράματα, μποροῦσε κανεὶς νὰ ἐλπίσει πὼς θἀρχινήσουνε νὰ ξημερώνουνε οἱ καλὲς μέρες γιὰ τὰ σκολειά μας.

*

Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ μας ρώτησε τὸ Διευθυντὴ τῆς Ἀστυνομίας ἂ διασκεδάζει ὁ λαός Του τώρα στὶς Ἀποκριές. Κι ὁ κ. Δεμελλάτης τονὲ βεβαίωσε πὼς διασκεδάζει.

Ἡ Ὑψηλὴ αὐτὴ γνοιὰ γιὰ τὰ γλέντια τοῦ λαοῦ μᾶς κάνει νὰ πιστέψουμε πὼς ὅλα μας πάνε πρίμα καὶ πὼς ἄδικο ἔχουν ὅσοι φωνάζουνε πὼς κανένας ἀπὸ τοὺς ἐπίσημους δὲ δίνει λεφτὸ τσακιστὸ γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ φορολογούμενου ραγιά.

*

Ο κ. ΦΛΥΑΡΕΤΟΣ φλυαρεῖ καὶ στὸ δεύτερο φύλλο τοῦ συντηρητικώτατου «Ριζοσπάστη» του γιὰ τὴν ἐθνικὴ γλῶσσα. Καὶ λέει ὁ ἀθεόφοβος·

«Πῶς ὁ σύλλογος τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς δὲν ἀπεδοκίμασε τὸν ἀποπειρώμενον νὰ στρεβλώσει τὴν γλῶτσαν; (τὸν κ. Ν. Χατζηδάκη, δηλ.). Πῶς δὲ οἱ φαιτηταί, οἵτινες ἐπανεστάτησαν διὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀνέχονται τοιοῦτον καθηγητὴν καὶ μετὰ τὴν συναυτουργίαν (;) τῶν ἀρχόντων; Πρὸς Θεοῦ! *Οὐδεὶς νὰ μὴ συγχύσῃ* (ἀττικὸ ὕφος!) τὸν μαλλιαρὸν κ. Ν. Χατζηδάκην μὲ τὸν ἐπίσης καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γ. Χατζηδάκην, λίαν ἐπιτυχῶς *πρωταγωνιστοῦντος* (βαρβαροπαζάρου!!!!) εἰς τὸν κατὰ μαλλιαρῶν ἀγῶνα («Ριζοσπάστης», ἀριθ. 2, 16 Φεβρουαρίου, 1908, σελ. 1, στήλ. 4, κάτου κάτου).

Στὸ ἴδιο φύλλο (σελ. 4, στήλ. 4, στὰ «Γράμματα τοῦ Ριζοσπάστη») γράφοντας στὸν «Ἐργάτη» τοῦ Βόλου, παρατηρεῖ·

«..... Ἀλλὰ προφυλάχθητι, προφυλάχθητι ἀπὸ τοὺς γλωσσικῶς παραφρονήσαντας μαλλιαροὺς καὶ ἀπὸ τοὺς Ψυχαρικούς, ὧν οὐκ ὀλίγοι οἱ κακόβουλοι, ἔχοντες δ' ἐν Ἀθήναις (κι αὐτὸ τὸ ἔχοντες δὲ ἴσια γιὰ τὸ Βαρβαροπάζαρο!) πράκτορας πρὸς στρέβλωσιν τῆς γλώσσης».

Θέλουμε δηλ. νὰ ποῦμε πὼς ὁ κ. Φλυάρετος θἄτανε λεύτερος νὰ γράφει ὅλες αὐτὲς τὶς ἀνησίες ἂν τὴ φημερίδα τὴν ἔλεγε «Δημοκόπο» κι ὄχι «Ριζοσπάστη» — ντροπιάζοντας ἔτσι καὶ τὸ καημένο τὸ ἐπίθετο ποὺ δὲν τοὔφταιξε σὲ τίποτα γιὰ νὰν τὸ κολλήσει σὰν ἐτικέτα πάνου στὸ σαρακοφαγωμένο πολιτικοφιλολογικό του σεντοῦκι. Μὰ μὲ τὸν κ. Φλυάρετο ἔχουμε πολλὰ νὰ ποῦμε—σώνει μοναχὰ ὁ μεγαλοδύναμος νὰν τοῦ χαρίσει ζωή.

Ο ΔΟΝ ΚΙΧΩΤΟΣ ΤΗΣ «ΠΑΤΡΙΣ»

Ὁ Γιὸς τοῦ Ἤσκιου χούγιαξε ἀπὸ ψηλὴ [ραχούλα·

«—Μίσ' τὰ παννιὰ σ' καραβοκύρ'
«Κ' ἢ θὰ μοῦ δώσεις τὸ τσπί σου, μπίρ,
«ἢ θὰν τὰ κάμω θάλασσα οὖλα.

«Ὁ βράχος θἄρθ' κατὰ τὸ μπρίκ'.....
«μὲ τὸν καφέ....Στὴ φωτιὰ τὸ σπίτ'
«νὰ πάει σὰν ἀχυραποθήκ'
«κατὰ καπνοῦ κι ἀνέμου μπίτ.

«Στερνὰ στὸ βοῦρκο τοῦ γιαλοῦ
«θὰ πέσω ἀνάσκελα καὶ γό,
«καὶ κάνοντας κλοῦ, κλοῦ, κλοῦ, κλοῦ,
«θὰ πλέω σὰν ἕνα κλούβιο αὐγό».

ΜΠΑΛΤΑΣ

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ

Στὴν Πόλη. Στὸν «Ταχυδρόμο» τῆς Πόλης ὑπάρχει κάποιος συνταχτής, κρυμένος μὲ τὸ ψευτόνομα «Μεφιστοφελῆς». Αὐτὸς ὁ Μεφιστοφελῆς τῆς καθαρεύουσας, διωρίστηκε ἀπὸ τὸ διεφτυντὴ τοῦ «Ταχυδρόμου» νὰ *διορθώσῃ* τοὺς δημοτικιστάδες. Ἔτσι τουλάχιστο μολογάει ὁ ἴδιος. Καὶ τὸ διόρθωμα ἄρχισε ἀπὸ μιὰ κριτικὴ ποὺ κάθησε καὶ σκάρωσε γιὰ τὸ καινούριο βιβλίο τοῦ Πάλλη «Ταμπουρᾶς καὶ Κόπανος». (Ταχυδρ. 6 τοῦ Φλεβάρη 908). Οἱ στίχοι τοῦ Πάλλη γεμάτοι οὐσία καὶ βαθύτητα, εἴτε λυρικοί, εἴτε φιλοσοφικοί, εἴτε σατυρικοί, ζαλίσανε στὸ στενὸ μυαλὰκι τοῦ κακομοίρη τοῦ Μεφιστοφελῆ, καὶ τονὲ κάκανε νὰ πῇ πράματα πέρα καὶ πέρα παλαβά. Πρῶτα βρῆκε τὸν Πάλλη κλέφτη, — πὼς τάχατες ἔκλεψε τὸν Οὐγκώ. — Ὕστερα βρῆκε λυρικὰ τραγούδια «ὡραίας ἐμπνεύσεως», κατόπι βρῆκε μέσα σ' ὁλισμό, παρακάτου χυδαιότητες, καὶ στερνὰ βρῆκε καὶ φοβέρες. Ὅλα αὐτὰ τονὲ κάμανε νὰ παραληρῇ πέντε ὧρες μέσα στὸν «Ταχυδρόμο», δίχως νὰ μπορῇ νὰ τελειώσῃ. Καὶ γιὰ νὰ τὸ καταφέρῃ νὰ τελειώσῃ τὄρριξε καὶ στ' ἀστεῖα, τὰ καθαρευουσάνικα ἀστεῖα, ποὺ νὰ τὰ διαβάζῃς καὶ νὰ λυπᾶσαι τὸ Θεὸ ποὔφκιασε τέτοια μυαλάκια.

Στὴν «Πρόοδο» πάλι (23 τοῦ Γεννάρη 908) δημοσιεύτηκε μιὰ φιλολογικὴ στήλη γιὰ τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Βαλαωρίτη ποὺ βγήκανε τώρα τώρα ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Μαρασλῆ. Σύντομα μὰ φωτεινά, ξετάχτηκε τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ, καὶ στὸ τέλος προστέθηκε καὶ μιὰ παραγραφο, ἀπὸ κάποιο γράμμα ποὺ ἔστειλε ὁ Βαλαωρίτης στὸ Λασκαράτο, ποὺ δείχνεται ἀπ' αὐτὴ γιατὶ ὁ ποιητὴς ἔγραφε τὰ πεζά του στὴν καθαρεύουσα, ποὺ τὸ λέει κιόλας «ἁμάρτημα». Τὸ ἁμάρτημα τοῦτο ὁ Βαλαωρίτης τὄκανε ἀπὸ φόβο τῶ δασκάλων! «Ἠθέλησα νὰ ἀποφύγω τὴν κατηγορία, ὅτι γράφομε τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, γιατὶ δὲ γνωρίζομε τὴν ἄλλη!».... Στὰ χρόνια μας ὅμως τί ἔγινε αὐτὴ ἡ τρομοκρατία; Καπνὸς εἴτανε καὶ διαλύθηκε, χαρὴ στὴν παληκαριὰ τοῦ Ψυχάρη μας, καὶ τῶν ἄλλωνε δημοτικιστάδωνε, ποὺ μιὰ μέρα τὸ Ἔθνος θὰ τοὺς χαρακτηρίσῃ δεύτερους λευτερωτές.

*

Στὴ Σμύρνη. Καὶ στὴ Σμύρνη ὁ «Ταμπουρᾶς καὶ Κόπανος» ἄφωσε τὰ αἵματα τῶν καθαρευουσάνων. Ἡ «Ἀμάλθεια» (4 τοῦ Φλεβάρη 908) βρῆκε πὼς «ἡ σεμνὴ» ποίηση «μετεβλήθη» εἰς «ὕβριν». Κ' αἰτία τὰ χωρατὰ τοῦ Πάλλη, γιὰ ὅλους τοὺς στενοκέφαλους ποὺ πεζαφοῦνε σήμερα γιὰ σοφοί. «Ἡ αἵρεσις ἀνέλαβε νὰ καταρρίψῃ πᾶσαν προσωπικότητα, πᾶν ὅ,τι θεωρεῖται σεβαστόν, πᾶν ὅ,τι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔταξεν ἐπὶ κεφαλῆς του». Καλὰ ποὺ τὸ κατάλαβε ἡ κερὰ-Ἀμάλθεια! Τὴ σαπίλα «ποὺ ἔταξεν ἐπὶ κεφαλῆς του ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς» θέλουμε νὰ χτυπήσουμε κατακέφαλα. Τὴν ἀναμόρφωση ὀνειρευόμαστε. Τὰ εἴδωλα νὰ σπάσουμε. Ὄχι

καταδικάζοντάς το ὁ ἴδιος. Γιατὶ τί ἄλλο ἀπὸ χαρακτήρας ἄρρωστος εἶν' ὁ Στρωτός, τί λιγότερο ἀπὸ χειραφετημένη ἡ Ἀστρούλα; Κ' ἡ ἱστορία μᾶς μιλεῖ πὼς τὰ ξενόφερτα δὲ θρέφουν καὶ δὲν ἀναστένουν τὰ γερασμένα θέατρα, μὰ τὰ νεαρά. Ἀμόρφωτα ἀκόμα. Τὰ θέατρα κ' οἱ κοινωνίες, ποὖναι καθρέφτης τους, γερνᾶν ὅταν τὰ πιάνῃ ἡ μανία τοῦ ντόπιου καὶ κλειοῦν τὶς πύλες τους σὲ κάθε ζωογόνο ἀέρα ἀπόξω. Ναὶ ξενότροπη, ξενόφερτη εἶναι ἀλήθεια ἡ Ἀστρούλα καὶ ξενότροπος, ξενόφερτος ὁ ἀγώνας της γιὰ τὴν Ἀλήθεια. Ἀληθινὰ ἀσυνήθιστα φαινόμενα στὴν κοινωνία μας, γιὰ τοῦτο καὶ ξαφνίζουν. Ἀπ' τὰ σύγνεφα ἢ ἀπ' τὸ φεγγάρι δὲν μποροῦσαν νὰ πέφτανε· ἀπὸ κάπου ἤρθανε· ἀπὸ κε[illegible] πῆγαν καὶ παντοῦ πρωτήτερα, πρὶν ἔρθουν [illegible] Ἑλλάδα: ἀπὸ μιὰ ἐξέλιξη. Ἂν αὐτὴ ἔγινε στοὺ[illegible]τὴ τὸ πνεῦμα πρῶτα, τόσο ἡ ἀξία τοῦ τελευτα[illegible]τρανήτερη. Ἂν αὐτὸς δὲν εἶχε ζωντανὸ τὸ πρότυπο τῆς κόρης μπρός του, τόσο πιὸ ἄξιος ὁ μιστός του. Ἂν μιὰ μορφή, σὰν τὴν Ἀστρούλα, εἶναι σήμερ' ἀνύπαρχτη ἀκόμα στὴν Ἑλλάδα, αὐτὸ θὰ τὸ σκεφτῇ μόνο μυαλό, ποὺ δὲ βλέπει πέρ' ἀπὸ τὰ σύνορά της. Ὁ κριτικὸς μόνο τὸ ἀνθρώπινα ὑπαρχτό της ἔχει νὰ μετρήσῃ, τὴ ζωϊκὴ ἀξία της νὰ ἐχτιμήσῃ. Γι' αὐτὸ ρώτησα παραπάνω τὸν Ξενόπουλο, ἂν φρονεῖ πὼς ἡ ἠθικὴ πάλη, ἡ «λεπτὴ συνείδησις», ὅπως τὴ λέει, βρίσκονταν ἀπὸ μιὰς ἀρχῆς στὴν κοινωνία τῆς Νορβηγίας. Ὁ Ἶψεν βέβαια δὲν τὴν ἔφερε μὲ τὸ ἔτσι θέλω, ρώτησε μόνο τὸ ὑποκίνημά της, ποὺ ἦρθε μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας. Πνευματικὸς σταθμὸς ἔγινε σ' αὐτή. Κι ὁ συγγραφέας τῶν «Ἀλυσίδων», ἂν εἶν' ἀλήθεια πὼς πρῶτος αὐτός, ἢ ἕνας ἀπ' τοὺς πρώτους, φέρνει ἕνα «ζήτημα συνείδησης» στὴν ἑλληνικὴ σκηνή, πνευματικὸς σταθμὸς κι αὐτὸς στὴ ρωμαϊκὴ κοινωνία. Τὸ θέλει ἢ δὲν τὸ θέλει. Ὁ πρόλογος τοῦ δράματός του θὰ ταφῇ στὴ λήθη, τὸ ἔργο του θὰ μείνῃ δρομοδείχτης γιὰ τὴν πρόοδο στὴν ἐποχή του.

(Στἄλλο φύλλο τελιώνει)

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

ὁ Ρουσογιαπωνέζικος πόλεμος ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαραθώνα κι ἀπὸ τὰ τρόπαια τοῦ Θεμιστοκλῆ. **Ξένο** *εἶναι τὸ καθετὶ ποὺ βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὴ ζωή μας καὶ* **ντόπιο** *τὸ καθετὶ ποὺ βρίσκεται σιμώτερα σ' αὐτή. Ἔτσι ἐγὼ τὴ νιώθω τὴ Ζωὴ καὶ τὴν Τέχνη.*

νὰ χασμουριόμαστε σὰν καὶ λόγου της καὶ νὰ τὰ βρίσκουμε ὅλα πῶς πᾶνε πρίμα.

Ἡ «Νέα Σμύρνη» παίρνει σοβαρὰ σοβαρὰ νὰ ξετάσῃ τὸ βιβλίο τοῦ Πάλλη, καὶ ν' ἀποδείξῃ πῶς δὲν ἔχει καμιὰ ἀξία. Καὶ στὴν ἀρχὴ ἀρχὴ τί ἀνακαλύφτει ; Πῶς ἐνῶ ὁ Ψυχάρης «ἤρξατο νὰ μετανοῇ» (!!!) καὶ «διὰ τοῦτο βεβαίως ἐπαρασημοφορήθη ὑπὸ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως», — ὁ Πάλλης «ἀγωνιᾷ περὶ τῆς ἐπιβολῆς τῶν θεωριῶν αὐτοῦ» καὶ «ἐπιμένει εἰς τὰς ἐγκληματικὰς ἰδέας». Ἀπ' αὐτὰ καταλαβαίνει κανεὶς τί γλέντι εἶναι ἡ «Νέα Σμύρνη», ποὺ στὸ τέλος σκίζει τὰ ροῦχα της γιατὶ ὁ Πάλλης «νὰ ἀναδειχθῇ ὑβριστὴς δεινὸς» μὲ τὰ ἐπιγράμματα καὶ τοὺς χωρατάδες «πρὸς ὅ,τι ἐξέχον κ.τ.λ.» δηλαδὴ Μιστριώτης, Παπαμιχαλόπουλος, Βικέλας, Αἰγινίτης, Γεννάδιος, Πώπ ! καὶ θοῦ Κύριε φυλακὴν κτλ.

Ἡ «Ἡμερησία» τῆς Σμύρνης μέσα σ'αὐτὸ τὸ θαλασσοδάρσιμο κρατάει πάντα ψηλὰ τὸν ὀρθὸ λόγο. Τιμή της. Στὰ μπόσικα λόγια ποὺ εἰπώθηκαν μέσα στὴ Βουλὴ κατὰ τοῦ Ψυχάρη, ἀπάντησε λογικά, μετρημένα καὶ δείχνοντας τὸ μεγάλο ἔργο του, ἀποστόμωσε τοὺς ἀντίθετους ποὺ ρίχτηκαν μόλις βρῆκαν εὐκαιρία σὰ λυσασμένα σκυλιὰ κατὰ τοῦ Μεγάλου σοφοῦ «ποὺ εἰς τὰς ὕβρεις ἀντέταξε τὸ μειδίαμα καὶ εἰς τοὺς προπηλακισμοὺς τὴν ποιητικὴν ἐκείνην ψυχήν, ἥτις ἐκδηλοῦται εἰς τὰς ἐμπνευσμένας σελίδας τὰς ὁποίας ἔγραψεν». Ἡ «Ἡμερησία» εἶναι μεγάλο χαρισμα γιὰ τὸ Ἔθνος καὶ τὴ δημοτική μας γλώσσα, καὶ μακάρι οἱ φωτεινές της γνῶμες νὰ βροῦνε κεῖ κάτου στὴν Ἑλληνικὴ χώρα, καρδιὲς καὶ μυαλὰ, ποὺ μέσα τοὺς νὰ ριζώσουνε καὶ νὰ θεριέψουνε.

*

Στὸ Βόλο. Ἡ φημερίδα «Θεσσαλία» (8 τοῦ Φλεβάρη 908) σὲ κύριο ἄρθρο της χτύπησε αὐτοὺς ποὺ βρίσανε μέσα στὴ Βουλὴ τὸν Ψυχάρη «τὸν ἐπιφανῆ καὶ ἐπιλεκτότερον τῶν] Ἑλλήνων γλωσσολόγων», καὶ διαμαρτυρήθηκε γενναῖα σὲ ὅσα εἴπανε γιὰ τὴ δημοτική μας γλώσσα μερικοὶ σοφοὶ βουλευτές. Τὸ ἐπιχείρημά τους, πῶς τὴ γλῶσσα ποὺ γράφει ὁ Ψυχάρης, δὲν τὴ μιλοῦνε οὔτε οἱ βαρκάρηδες, τὸ ξετίναξε, ρωτῶντας ποιὰ γλώσσα μιλᾶνε ἴδιοι τους μέσα στὴ Βουλὴ ὅταν κάθε τόσο σκυλοβρίζουνται συναμεταξύ τους ; Τὴν καθαρεύουσα ;

*

Στὴν Κέρκυρα. Ἡ «Μεταρρύθμιση» (6 τοῦ Φλεβάρη 908) διαμαρτυρήθηκε γιὰ τὶς βρισιὲς ποὺ γραφτήκανε στὸν Ἀθηναϊκο τύπο γιὰ τὸν «Ταμπουρᾶ καὶ Κόπανο». Καὶ μάλιστα γιὰ ὅσα ἔγραψε ὁ Πώπ, ὁ περίφημος διευθυντὴς τῆς «Ἀθῆναι». «Ὁ κ. Πώπ» λέει ἡ *Μεταρρύθμιση* «κάποτε πειράχτηκε πολὺ ἔξυπνα στὸ «Νουμᾶ», κ' ἐπειδὴ γιὰ νὰ χωνέψῃ κανεὶς πείραγμα καὶ μάλιστα ἔξυπνο, ἢ πρέπει νἆναι πολὺ δειλὸς ἢ νἆχῃ κι αὐτὸς τὴν ἀνάλογη ἐξυπνάδα, — φαίνεται ποὺ ἐδῶ οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο συμβαίνει — εὗρηκε τὴν ἀφορμὴ ὁ κ. Πώπ, μὲ τὴν ἔκδοση τῶν τραγουδιῶν τοῦ Πάλλη νὰ τοῦ ριχτῇ στὰ γερά. Τώρα τὸ πῶς τοῦ ρίχτηκε, ἄλλο ζήτημα· μὲ τὸ συνειθισμένο ρουτινιέρικο ὅπλο τοῦ μικροῦ, τὶς βρισιές».....Καὶ βάνει στὸ τέλος δυὸ ἐπιγράμματα ἀπὸ τὸ καινούριο βιβλίο τοῦ Πάλλη γιὰ νὰ δείξῃ στοὺς ἀναγνῶστες της ποιὰ ἔργα κρίνουνται μὲ τόση λαφρότητα στὶς Ἀθηναϊκὲς φημερίδες.

*

Στὴν Ἀθήνα. Τὰ «Πάτρια» (27 τοῦ Γενάρη 908) ἡ γνωστὴ φημερίδα τοῦ γεροκομείου, ποὺ διευτύνεται ἀπὸ Γ. Χατζηδάκη, Ζησίου καὶ Δαμπέργη, φωνάζει πῶς ἐμεῖς «οἱ ἀρνησιπάτριδες» θέλουμε νὰ κόψουμε τὴν ἀλυσίδα μὲ τοὺς ἀρχαίους, καὶ βαφτίζουμε τὴν Ἑλλάδα Ρωμιοσύνη. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι τώρα ξύπνησαν, φαίνεται, καὶ δὲν πῆραν χαμπάρι πῶς αὐτὰ τὰ ζητήματα συζητηθήκανε καὶ ξετιναχτήκανε μιὰ γιὰ πάντα. Βρίσκουνται στὰ ὄνειρα στοῦ 32, κι ἅμα λιγάκι κουνηθοῦνε στὴ σημερνὴ ζωή, βλέπουνε παλιὰ πράματα καὶ τὰ παίρνουνε γιὰ καινούρια, κι ἀδράχνουνται ἀπάνου τους γιὰ νὰ μᾶς χτυπήσουν. Τοὺς καημένους !....

ΓΡΑΦΙΑΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Ὁ Παῦλος Νιρβάνας μᾶς ἔστειλε ἀπὸ μέρες ἀπάντηση στὰ κριτικὰ ἄρθρα τοῦ Πέτρου Βασιλικοῦ γιὰ τὸν «Ἀρχιτ. Μάρβα», καὶ τὴ δημοσιεύουμε στὸ φύλλο τῆς ἄλλης Κεριακῆς.

— Ἀπὸ τὸ ἴδιο φύλλο θἀρχινήσουμε καὶ τὰ Γεωργικὰ τοῦ Βιργιλίου (Βιβλίο δεύτερο), μεταφρασμένα ἀπὸ τὸν κ. Κ. Θεοτόκη.

— Στὶς δεκάξη τοῦ Μάρτη ὁ Μιστριώτης γιορτάζει τὰ σαράντα του — γιατὶ τὴ μέρα κείνη κλείνει σαράντα χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ πρωταρχίνησε νὰ στραβώνει τὸ Ρωμαΐικο μὲ τὴ σοφία του.

— Τοῦ χρόνου, τὴν ἴδια μέρα, θὰ γιορτάσει τὰ σαραντάενα κ' ἔτσι θὰ γίνεται στὶς δεκάξη τοῦ Μάρτη κάθε χρόνο, ὅσο ποὺ νὰ βρεθεῖ πιὰ ὁ χριστιανὸς νὰ προστατεύει τὴ γλώσσα καὶ τὴν παιδεία καὶ ξαπλωθεῖ πάνου στὶς δάφνες του.

— Φουσκώνοντας σὰν παγώνι ὁ κ. Φλυάρετος γράφει στὸ δεύτερο φύλλο τῆς δημοκοπικιᾶς φημερίδας του γιὰ μερικὲς Ἀθηναΐκες φημερίδες ποὺ «ἐποιήσαντο εὔφημον (ὄχι εὔθυμον, παρακαλοῦμε) μνείαν τοῦ Ριζοσπάστου» καὶ παραπονιέται γιὰ τὶς ἄλλες ποὺ οὔτε κἄν ἀναγγείλανε τὴν ἔκδοσή του.

— Θέλετε τώρα νὰ μα[illegible]τε ποιές *ἐποιήσαντο* εὔφημον μνείαν ; Ὅσες φημερίδες τὸν εἴχανε μπελᾶ στὸ κεφάλι τους μὲ τὰ φλογερὰ καὶ φλύαρα ἄρθρα του καὶ τώρα τὸν ξεφορτωθήκανε πούβγαλε φημερίδα δική του.

— Γιὰ μᾶς ὁ «Ριζοσπάστης» εἶναι ἀπὸ τὰ μεγάλα γλέντια ποὺ οὔτε μπορούσαμε νὰν τὸ φανταστοῦμε πῶς θὰν τἀπολαβαίναμε ποτέ, καὶ γι' αὐτὸ ὄχι μόνον εὔφημον μνείαν ποιούμεθα αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸν ἀνακηρύττουμε ἀκόμα κ' εὐεργέτη μας.

— Βγήκανε σὲ βιβλίο (150 περίπου σελίδες σὲ διαλεχτὸ χαρτὶ) οἱ «Ἀλυσίδες» τοῦ Ταγκόπουλου καὶ πουλιοῦνται στὰ γραφεῖα τοῦ «Νουμᾶ» 3 δρ. γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ 3 φρ. χρ. γιὰ τὸ Ἐξωτερικό.

ΑΠΟΚΡΙΑ

τοῦ Ρήγα Γκόλφη

Ἀπόψε εἶνα ἀποκριὰ καὶ θὰ γλεντήσουμε,
ὀμπρὸς, ἂς μὴν ἀργήσῃς νὰ ντυθοῦμε.
Θὰ πᾶμε στὸ χορὸ ποὺ μᾶς προσμένουνε
καὶ τὴ χαρὰ ὁλοζώντανη λαχταριστὴ θὰ πιοῦμε.

Τί νὰ ντυθοῦμε ; Ἀράπης ἐγὼ σκοτεινὸς
μάγισσα ἐσὺ λαχτάρα περιστέρι
μπουμπουῦκι δροσερὸ τάχα σὰ σκλάβα μου
θὰ σέρνεσαι λιγόθυμη στὸ μαῦρο μου λημέρι.

Θέλεις ἀλλοιῶς ; Κολά. Νὰ γίνῃς ἄνοιξη
νὰ εἶσαι ὅλη φῶς, λαχτάρα, ὄνειρο, πλάνη
τὰ δάκρυα τῆς δροσιᾶς ἀπὸ τἀπαλόχορτα
θὰ μάσω στὸ κεφάλι σου στεφάνι.

Τὰ μαῦρα σου μαλλιὰ λὲς νὰν τὰ δέσουμε,
ἂς τα νὰ λαμπυρίζουν μὲς τὴ σάλλα
νὰ σέρνουν τὶς ματιὲς σ' ὀνειροπλάνεμα
τὸν πόθο νὰ σκορπᾶνε στάλα στάλα.

Κι ἐγὼ ἀσεβὴς θὰ γίνω δασοκυνηγὸς,
τὰ βάτα θὰ μοῦ δώσουν τὴ στολή μου,
στεφάνι θὰ φοράω ἀπὸ πλατανόφυλλα
κι ὀβριλιάζοντας θὰ διώχνω σε καλή μου.

Θὰ φέρνῃς τὴ χαρὰ παντοῦ. Θὰ διώχνω την
γιὰ νἄμαστε πιὸ ταιριαστὸ ζευγάρι
θὰ ξεκρεμάσω ἀπὸ τὸν ἄψυχο οὐρανὸ
Μάσκα μου τ' ὁλοστρόγγυλο φεγγάρι.

Βόλος **ΤΑΚΗΣ ΣΑΡΑΚΗΝΟΣ**

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐντοκοι καταθέσεις

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἐντόκους καταθέσεις εἰς τραπεζιτικὰ γραμμάτια καὶ εἰς χρυσὸν, ἤτοι εἰς φράγκα καὶ λίρας στερλίνας ἀποδοτέας εἰς ὡρισμένην προθεσμίαν ἢ διαρκεῖς.

Αἱ εἰς χρυσὸν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν πληρώνονται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα, εἰς ὃ ἐγένετο ἡ κατάθεσις εἰς χρυσὸν ἢ δι' ἐπιταγῆς ὄψεως (chèque) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ ὁμολογιούχου.

Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρώνονται ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσει τοῦ καταθέτου ἐν τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπέζης.

Τόκοι τῶν καταθέσεων.

1 1)2	τοῖς	ο)ο	κατ'	ἔτος	διὰ	καταθέσεις	6	μην.
2	»	»	»	»	»	»	1	ἐτ.
2 1)2	»	»	»	»	»	»	2	ἐτ.
3	»	»	»	«	»	»	4	ἐτ
4	»	»	»	»	»	»	5	ετ.

Αἱ ὁμο[illegible] τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐκ[illegible]οῦ καταθέτου ὀνομαστικαὶ ἢ ἀνώνυμοι.

ΛΑΧΕΙΟΝ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟΥ 1908

4	**ΜΕΓΑΛΑ ΚΕΡΔΗ ΕΞ**		**100,000**	**Δρ.**	**400,000**
4	»	»	**25,000**	»	**100,000**
4	»	»	**10,000**	»	**40,000**
12	»	»	**5,000**	»	**60,000**
20	»	»	**1,000**	»	**20,000**
1644	»	»	**100**		**164,400**
2312	»	»	**0**	»	**115,600**
4000	**ἐν ὅλῳ κέρδη ἀξίας δραχμῶν.....**				**900,000**

Μέχρι τῆς πρώτης κληρώσεως (27)10 Ἀπριλίου 1908) θὰ ἐκδοθῶσι **μόνον** 500,000 **τετραδράχμων γραμματίων** ὑπ' ἀριθ. 1—300,000. **Μόνον οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι θὰ τεθῶσιν ἐντὸς τῆς κληρωτίδος κατὰ τὴν κλήρωσιν ταύτην.** Κατόπιν θὰ ἐκδοθῶσι **μονόδραχμα** γραμμάτια ἰσχύοντα διὰ μιαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων, ὑπ' ἀριθ. 300,000 ἄχρις 1,000,000, θὰ προστεθῶσι δὲ ἐντὸς τῆς κληρωτίδος καὶ οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοί.

Γραμμάτια πωλοῦνται. Εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχὰς, εἰς τὰς Τραπέζας, εἰς τοὺς σταθμάρχας καὶ στασιάρχας τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων πρὸς **δραχμὰς τέσσαρας** ἕκαστον, ἰσχύον διὰ τὰς τέσσαρας κληρώσεις καὶ πρὸς **δραχμὴν μίαν** ἕκαστον γραμμάτιον, ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ **Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων**, ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν εἰς Ἀθήνας. Ἡ πώλησις τῶν γραμματίων ἄρχεται ἀπὸ 1)14 Ἰανουαρίου 1908.

Ὁ διευθύνων τμηματάρχης
Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ